

จุดสารความมั่นคงศึกษา

มกราคม 2557

ฉบับที่ 135

สงครามและการเจรจาในภาคใต้
War and Negotiation in the South

สุรชาติ บำรุงสุข

สนับสนุนการพิมพ์โดย
สถาบันการข่าวกรอง
สำนักข่าวกรองแห่งชาติ

จุลสารความมั่นคงศึกษา ฉบับที่ 135

สงครามและการเจรจาในภาคใต้

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง มกราคม 2557

จำนวนพิมพ์ 1,000 เล่ม

การพิมพ์ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันการข่าวกรอง สำนักข่าวกรองแห่งชาติ

เจ้าของ โครงการความมั่นคงศึกษา
ตุ้ ปณ. 2030 ปณฝ. จุฬาลงกรณ์
กรุงเทพฯ 10332
E-mail : newsecproject@yahoo.com
Website : <http://www.newsecurity.in.th>
โทรศัพท์และโทรสาร 0-2218-7275

บรรณาธิการ ศ. ดร. สุรชาติ บำรุงสุข
ผู้ช่วยบรรณาธิการ นางสาว กุลนันทน์ คັນธิก
ประจำกองบรรณาธิการ นางสาว นพมาศ ศิริเลิศ
นาย กิตติพศ พุทธิวินิช
ที่ปรึกษา พลเอก วุฒินันท์ สีสายยุทธ
พลเรือเอก อมรเทพ ฌ บางช้าง
พลโท ภราดร พัฒนถาบุตร
พิมพ์ที่ บริษัท สแควร์ ปริ้นซ์ 93 จำกัด
59, 59/1, 59/2 ซ.ปทุมวันถึ 30 ถ.สุขุมวิท 101
แขวงบางจาก เขตพระโขนง กรุงเทพฯ 10260
โทร. 0-2743-8045 แฟกซ์. 0-2332-5058

สงครามและการเจรจาในภาคใต้

สารบัญ

➤	อารัมภบท	1
➤	สงครามสองแนวรบในภาคใต้	6
➤	เหตุเกิดที่บาเจาะ	11
➤	การเจรจาสันติภาพในทางทฤษฎี	16
➤	กระบวนการสันติภาพ	21
➤	เขตปกครองตนเอง	26
➤	ข้อคิดจากอินโดนีเซียถึงไทย	31
➤	ท้ายเล่ม	36

สงครามและการเจรจาในภาคใต้

สุรชาติ บำรุงสุข

❖ อารัมภบท ❖

“สิ่งที่ชี้ขาดแพ้ชนะในสงครามนั้นคือประชาชน
หาให้อาวุธแบบใหม่อย่างสองอย่างไม่”

ประธานเหมาเจ๋อตุง
บทสนทนากับผู้สื่อข่าวอเมริกัน
สิงหาคม 1946

“การโดดเดี่ยวผู้ก่อความไม่สงบจากฐานสนับสนุนของ
พวกเขา เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของความสำเร็จในการต่อสู้”

James D. Kiras

“Terrorism and Irregular Warfare” (2002)

ผมก็คงเป็นเช่นเดียวกับอีกหลายๆ คนที่สนใจและติดตามปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้มาโดยตลอด หลังจากเหตุการณ์ปล้นปืนเมื่อ ค่ำคืนวันที่ 4 มกราคม 2547 แล้ว ผมได้นำเสนอความเห็นผ่านคอลัมน์ “ยุทธบทรบความ” ในนิตยสารมติชนสุดสัปดาห์ ซึ่งหากนับรวมบทความเรื่องภาคใต้ เฉพาะในช่วงปี 2547 และ 2548 ก็น่าจะมีประมาณเกือบ 100 ตอน เพราะในช่วงสองปีดังกล่าวผมพยายามสร้าง “ข้อเสนอ” ในมิติต่างๆ โดยอาศัยมติชนสุดสัปดาห์เป็นฐานที่มั่นทางความคิดเพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์ แนวทาง และนโยบายขยายในเวทีสาธารณะ โดยหวังว่าจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาก็ผมเรียกในทางทฤษฎีว่า “สงครามก่อความไม่สงบ” ในภาคใต้ไทย (หรือ Insurgency Warfare)

ในช่วงเวลาเช่นนี้ ผมตัดสินใจหันกลับไปอ่านตำราการทหารเล่มเก่าๆ ที่ว่าด้วยสงครามชนิดนี้อีกครั้งหนึ่ง เพราะแต่เดิมผมเคยเชื่อว่า สงครามก่อความไม่สงบน่าจะสิ้นสุดไปกับยุคของสงครามเย็น เพราะโอกาสที่จะมีการปลุกกระดมให้คนลุกขึ้นมาจับอาวุธต่อสู้กับรัฐเช่นในยุคสงครามคอมมิวนิสต์นั้น น่าจะเป็นไปได้ยากในยุคหลังสงครามเย็น หรืออีกนัยหนึ่ง สงครามแบบเก่าได้สิ้นสุดลงแล้ว

นอกจากนี้ผมก็อาจถูกกระแสของสงครามอ่าวเปอร์เซียในปี 2534 พัดพาไปจนลืมนึกถึงสงครามแบบเก่า และสนใจอยู่กับสงครามแบบใหม่ที่มีคุณลักษณะเป็น “สงครามไฮเทค” และขณะเดียวกันก็สนุกอยู่กับแนวคิดเรื่องของการปฏิวัติทางทหาร” ที่มีเทคโนโลยีสมรรถนะสูงเป็นแรงขับเคลื่อน หรือที่ถูกเรียกว่าวาทกรรมใหม่ว่า “การปฏิวัติในกิจการทหาร” (Revolution in Military Affairs หรือ RMA) ทักษะเช่นนี้จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นและอาจจะสุดโต่งว่า เทคโนโลยีเป็นปัจจัยชี้ขาดการสงคราม... สงครามสามารถเอาชนะได้ด้วยการมีเทคโนโลยีที่เหนือกว่า

แต่ดูเหมือนเราจะละเลยบริบทที่สำคัญว่า หากสงครามเป็น “โลว์เทค” (ไม่ใช่ “ไฮเทค”) ต่างไปจากที่คิดๆ กันในช่วงหลังจากสงครามอ่าวเปอร์เซียในปี 2534 แล้ว เราจะทำอย่างไร... จะรบอย่างไร ?

ตั้งนั้นเมื่อความรุนแรงรอบใหม่เกิดและพัฒนามากขึ้นหลังจากเหตุการณ์ “ปล้นปืน” ในเดือนมกราคม 2547 แล้ว ผมจึงตัดสินใจหันกลับสู่ตำราเล่มเก่าว่า “สงครามต่อต้านการก่อความไม่สงบ” (Counterinsurgency Warfare) แต่นักเรียนในวิชายุทธศาสตร์ทุกคนถูกสอนและเรียนรู้ว่า ก่อนจะอ่านงานในลักษณะของ “การแก้” จะต้องอ่านตำราของ “การก่อ” ก่อน ซึ่งหนึ่งในงานสำคัญที่สุดที่นักเรียนทุกคนในสาขานี้ถือกันว่าเป็น “ตำราพื้นฐาน” ของการต่อต้านรัฐก็คือ สรรนิพนธ์การทหารของประธานเหมาเจ๋อตุง แม้ใครจะเห็นโต้แย้งว่า งานดังกล่าวเก่าเกินไปกับบริบทของสถานการณ์ปัจจุบัน ไม่ว่าจะมองในมุมมองทางการเมือง การทหาร หรือเทคโนโลยีก็ตาม แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า สำหรับนักปฏิวัติทางสังคมแล้ว งานของเขายังมีพลังอยู่มาก

แน่นอน ผมเริ่มจากงานของเหมา ไปจนถึงนักปฏิวัติในละตินอเมริกา ไม่ว่าจะเป็นเซ กูเวรา หรือนักทฤษฎีการปฏิวัติยุคถัดมาอย่าง คารอส มาริเกลลา... ขณะเดียวกันก็อ่านงานของฝ่ายรัฐ ผมเริ่มด้วยงานของเซอร์โรเบิร์ต ทอมป์สัน ซึ่งเป็นนักคิดหลักที่ทำให้อังกฤษชนะในสงครามก่อความไม่สงบในมลายา ตลอดงานงานของเดวิด กาลูลา หรือของโรเบิร์ต ทาเบอร์)

ขณะเดียวกันก็พยายามหาคำตอบว่า ทำไมฝรั่งเศสแพ้ในเวียดนามและอัลจีเรีย...ทำไมสหรัฐอเมริกาแพ้สงครามในเวียดนาม...ทำไมโซเวียตแพ้ในอัฟกานิสถาน หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ทำไมรัฐใหญ่ที่มีศักยภาพทางทหารมากกว่า กลับเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ต่อฝ่ายตรงข้ามที่มีศักยภาพทางทหารต่ำกว่าอย่างมาก หรือ

กล่าวเป็นสำนวนเชิงเปรียบเทียบว่า “ทำไมรัฐใหญ่แพ้สงครามเล็ก?” (คำว่า “สงครามเล็ก” มาจากคำว่า “Small War” ซึ่งเป็นงานทฤษฎีของนักการทหารชาวอังกฤษ คือ ซาลส์ คอลลีเวลล์ ซึ่งเขียนงานดังกล่าวเขียนขึ้นให้เป็นเสมือนคู่มือราชการสนามของกองทัพอังกฤษในยุคที่ต้องต่อสู้กับฝ่ายต่อต้านจักรวรรดิอังกฤษในอาณานิคม)

งานเหล่านี้ได้ข้อสรุปคล้ายๆ กัน สงครามต่อต้านรัฐเอชนะได้ด้วย การดึงมวลชนให้อยู่กับฝ่ายตน หรือเช่นที่กล่าวในงานของเหมาว่า “แหล่งที่มาอันอุดมสมบูรณ์ที่สุดของพลังอันยิ่งใหญ่แห่งสงครามอยู่ในมวลชน” (พฤษภาคม 1938) ดังนั้นถ้าฝ่ายก่อความไม่สงบชนะด้วยมวลชน ฝ่ายต่อต้านการก่อความไม่สงบ (ฝ่ายรัฐ) ก็ชนะได้ด้วยเงื่อนไขเดียวกันคือ “มวลชน” ฉะนั้นผมจึงกล่าวอยู่เสมอในข้อเขียนของตนเองในยุทธรบทความหลังจากปี 2547 ว่า สงครามภาคใต้ เป็น “สงครามแย่งชิงมวลชน” ฉะนั้นแม้ “อาวุธเป็นปัจจัยที่สำคัญในการทำสงคราม แต่มิใช่เป็นปัจจัยชี้ขาด ปัจจัยชี้ขาดคือคน ไม่ใช่วัตถุ” (เหมาเจ๋อตุง, 1938) หรือกล่าวเป็นปัญหาเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญได้ว่า รัฐไทยจะดึงคนส่วนใหญ่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มาอยู่กับฝ่ายรัฐไทยได้อย่างไร?

กุญแจสำคัญของชัยชนะในภาคใต้จึงได้แก่ การแย่งชิงมวลชนระหว่างฝ่ายรัฐกับฝ่ายต่อต้านรัฐ ใครได้มวลชน คนนั้นชนะ... ผมเชื่อทฤษฎีนี้มานาน แต่จนวันนี้เริ่มไม่แน่ใจว่า ผมควรจะเชื่อทฤษฎีดังกล่าวต่อไปอีกหรือไม่ เพราะเริ่มเห็นชัดจากบทบาทของมาเลเซียในเวทีการ “เจรจາ” ระหว่างผู้แทนของรัฐบาลไทยกับผู้แทนของกลุ่มบีอาร์เอ็น (BRN) และไม่ว่าใครจะเรียกสิ่งที่เกิดขึ้นว่าอะไรก็ตาม แต่ก็คือ “การเจรจา” นั่นเอง แม้ฝ่ายรัฐไทยจะกังวลกับการให้คำๆ นี้ แต่ในเวทีสากลแล้ว ทุกคนเรียกสิ่งที่เกิดขึ้นเช่นนี้ว่า “การเจรจาสันติภาพ” ถ้าจะบอกว่าเป็นเพียงการไป “พูดคุย” ก็คงต้องถามว่าการพูดคุยต่างกับการเจรจายังไง หรือการพูดคุยที่ไม่เจรจาคืออะไร

ถ้าไม่หลอกตัวเองมากเกินไปนัก เราคงต้องยอมรับว่า การเจรจาสันติภาพที่กำลังเกิดขึ้นนี้มีรัฐบาลมาเลเซียเป็น “คนคุมเวที” แต่เราก็อาจจะเรียกให้สบายใจสักหน่อยว่าเป็น “คนกลาง” หรือในระดับต่ำลงมาก็อาจเป็นเพียง “ผู้อำนวยการความสะอาด” แต่ในความเป็นจริงก็คือ ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยอาศัยอยู่ในมาเลเซีย (ซึ่งก็ไม่ใช่ข้อมูลที่ปิดบังอะไร เป็นแค่เพียงเราไม่ค่อยอยากกล่าวถึง เพราะเกรงว่าจะกระทบความสัมพันธ์

ระหว่างประเทศ) จนทำให้เกิดคำถามตามมาในมุมมองของเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย เสมอว่า พวกเขาได้รับความคุ้มครองจากรัฐบาลมาเลเซียด้วยใช่หรือไม่ ?

ดังนั้นการจัดเวทีการเจรจาที่เกิดขึ้น จึงเป็น “การจัด” ของรัฐบาลมาเลเซีย เพราะถ้าฝ่ายไทยตัดสินใจว่าจะเป็น “การเจรจาสันติภาพ” ระหว่างกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบในภาคใต้ไทยกับตัวแทนของฝ่ายรัฐบาลแล้ว ก็น่าสนใจว่าทำไมเราไม่เลือกประเทศที่สามให้เป็นเวทีการเจรจา แต่กลับเลือกประเทศที่เป็นเสมือน “ฐานที่มั่น” ของกลุ่มดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากตัวแบบของการเจรจาปัญหาอาละหะระหว่างผู้แทนของรัฐบาลอินโดนีเซียกับกลุ่มอาละหะที่เสรีเกิดขึ้นในประเทศฟินแลนด์ เป็นต้น

การตัดสินใจของผู้ที่เป็น “มาสเตอร์มายด์” การเจรจาของฝ่ายไทย อาจจะไม่สนใจกับความละเอียดอ่อนของคำถามที่ว่า ทำไมเราเลือกเวทีการเจรจาในประเทศที่เป็นฐานสนับสนุนของฝ่ายตรงข้ามรัฐไทย หรือ “มาสเตอร์มายด์” ของฝ่ายไทยเชื่อว่า จุดชี้ขาดของปัญหาขึ้นอยู่กับบทบาทของรัฐบาลมาเลเซีย ถ้ารัฐบาลมาเลเซียตัดสินใจกดดัน (บีบ) ทางการเมืองต่อขบวนการต่อต้านรัฐไทยที่มีฐานที่มั่นและ/หรือฐานสนับสนุนหลักอยู่ในมาเลเซียแล้ว ขบวนการดังกล่าวก็อาจจะหมดศักยภาพของการเป็นภัยคุกคามลง (และอาจจะหมดลงอย่างรวดเร็ว) คือหมดพื้นที่ที่เป็น “sanctuary” ในทางปฏิบัติ

ทางเลือกเช่นนี้ไม่ใช่ “ทฤษฎีสงครามมวลชน” ในแบบของเหมา เพราะชัยชนะไม่ได้ถูกชี้ขาดด้วยการแย่งชิงมวลชนอีกต่อไป หากแต่เป็น “ทฤษฎีปิดหลังพิง” โดยเชื่อว่า ถ้าพื้นที่ซึ่งเป็นฐานที่มั่น/ฐานสนับสนุน หรือที่เรียกว่า “หลังพิง” ที่อยู่ในประเทศเพื่อนบ้านถูกทำลายลงแล้ว ขบวนการก่อความไม่สงบก็จะค่อยๆ หมดศักยภาพลงไป ว่าที่จริงแล้วทฤษฎีปิดหลังพิงไม่ได้ผิดอะไร และบางทีจะเป็นเงื่อนไขที่เป็นไปได้ที่เร็วที่สุด หากการเจรจาระหว่างรัฐบาลที่เผชิญปัญหาความรุนแรงกับรัฐบาลของประเทศที่ให้การสนับสนุนขบวนการติดอาวุธประสบความสำเร็จจริง จนนำไปสู่การยุติการสนับสนุนในด้านต่างๆ ซึ่งก็จะทำให้หลังพิงที่เกิดขึ้นถูกปิดลง และกลุ่มติดอาวุธดังกล่าวจำต้องลดระดับของการเคลื่อนไหวทางการเมืองและการทหาร หรือในอีกด้านหนึ่งก็คือ การลดศักยภาพในระดับที่มีนัยสำคัญจนอาจไม่เป็นภัยคุกคาม ทฤษฎีเช่นนี้จะเชื่อว่าการปิดหลังพิงนั้น แม้จะยังทำให้กลุ่มติดอาวุธเคลื่อนไหวภายในประเทศได้ก็จริง แต่ศักยภาพจะไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป เพราะขาดการสนับสนุนจากภายนอก ซึ่งก็จะ

ทำให้ระดับของความรุนแรงในพื้นที่ลดลงและอยู่ในวิสัยที่รัฐสามารถควบคุมได้ เห็นได้ชัดเจนว่าทฤษฎีปิดหลังพินวางน้ำหนักทางยุทธศาสตร์ไว้กับปัจจัยภายนอก หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือ เชื่อว่าหากปราศจากการสนับสนุนจากภายนอกแล้ว ขบวนการก่อความไม่สงบจะไม่เป็นภัยคุกคามอีกต่อไป ดังนั้นถ้าทฤษฎีนี้เป็นจริง ก็อาจจะทำให้ชัยชนะของฝ่ายรัฐไทยเป็นไปได้อย่างรวดเร็วด้วยการสนับสนุนของรัฐบาลมาเลเซีย กล่าวคือทฤษฎีของปัจจัยภายนอกเช่นนี้ทำให้จุดขีดสงครามขึ้นอยู่กับบทบาทของรัฐมาเลเซียในการปิดหลังพินซึ่งเป็นฐานที่มั่นของกลุ่มก่อความไม่สงบในภาคใต้ไทยที่อยู่ในมาเลเซีย (ซึ่งผมเชื่อว่าหลายคนก็มานำให้เป็นอย่างนั้น เพราะสงครามจะได้ยุติเสียที!)

ทฤษฎีเช่นนี้น่าสนใจเป็นอย่างมาก เพราะหลายคนอาจจะคิดว่าทฤษฎีสงครามมวลชนของเหมาซ่าและบางทีก็ทำได้ยาก เพราะทั้งฝ่ายการเมืองและฝ่ายปฏิบัติเองก็อาจจะไม่คุ้นเคยกับแนวคิดเรื่องของ “สงครามประชาชน” เท่าใดนัก อีกทั้งการขาดความรู้และความเข้าใจในเรื่องของสงครามประชาชนย่อมทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินนโยบายเพื่อทำ “สงครามแย่งชิงมวลชน” ดังนั้นถ้าฝ่ายก่อความไม่สงบไม่มีหลังพินก็จะทำให้การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นภายในประเทศมีข้อจำกัดอย่างมาก และอาจกลายเป็นจุดเปลี่ยนของสถานการณ์ได้ไม่ยาก

ถ้าคิดเช่นนี้แล้ว การเจรจาสันติภาพที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ก็ไม่น่ามีความหมายอะไรมากนัก เพราะในที่สุดแล้วรัฐบาลมาเลเซียก็จะเป็นผู้จัดการทุกอย่างไว้ ดังเช่น ข้อเสนอของนายกรัฐมนตรึมาเลเซียที่กล่าวในเวทีสาธารณะสนับสนุนให้มีการจัดตั้งเขตปกครองตนเองของคนมุสลิมในไทย ฟิลิปปินส์ และเมียนมาร์ และขณะเดียวกันก็ให้คนเหล่านี้เลิกคิดในเรื่องของการจัดตั้งรัฐอิสระ และให้ยอมอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐเดิม

การส่งสัญญาณเช่นนี้เท่ากับเป็นการบอกกับรัฐบาลไทยอย่างมีนัยว่า รัฐบาลมาเลเซียจะเป็นผู้คุมเวทีที่กัวลาลัมเปอร์ไว้ และขณะเดียวกัน รัฐบาลไทยก็ต้องเตรียมการจัดตั้งเขตปกครองตนเองขึ้นในภาคใต้ของไทย เช่นที่มาเลเซียเข้าไปเป็นคนกลางจนสามารถจัดตั้งเขตปกครองตนเองของชาวมุสลิมขึ้นได้ ในมินดาเนาภาคใต้ของฟิลิปปินส์

หากพิจารณาเช่นนี้แล้วก็จะเห็นได้ชัดเจนว่า รัฐบาลมาเลเซียกำลังเสนอขายตัวแบบของภาคใต้ฟิลิปปินส์ให้แก่รัฐบาลไทย แต่สิ่งที่พ่วงมากับข้อเสนอเช่นนี้ก็คือ รัฐบาลมาเลเซีย/นายกรัฐมนตรึมาเลเซียจะเป็น “ผู้จัดการ” ใน

เรื่องนี้ และหวังว่าความสำเร็จที่เกิดขึ้นจะเกิดจากการจัดการของมาเลเซีย ซึ่ง
ดูจะแตกต่างอย่างมากกับการยุติของสงครามคอมมิวนิสต์ที่อาศัยบุคคลภายใน
เช่น พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เข้ามาขับเคลื่นและอาศัย “ปัจจัยภายใน” เป็น
เงื่อนไขของการยุติสงคราม โดยการใช้นโยบายและยุทธศาสตร์ใหม่ แม้ว่าจะ
อาศัยปัจจัยภายนอกอยู่บ้างก็ตาม แต่ในกรณีภาคใต้ปัจจุบัน รัฐบาลไทยทำท่าจะ
อาศัย “ปัจจัยภายนอก” เป็นเงื่อนไขหลักจนดูเหมือนพวกเขาลืมปัจจัยภายใน
และที่สำคัญดูเหมือนจะลืมหกษฏีสงครามก่อความไม่สงบที่เชื่อว่าปัจจัยภายใน
สำคัญมากกว่าปัจจัยภายนอก !

❖ สงครามสองแนวรบในภาคใต้ ❖

“เมื่อการปลุกระดมมวลชนเข้าต่อสู้ได้ขยายกว้างออกไปทุกวันๆ
ข้าศึกใดๆ ถึงจะมีกำลังเข้มแข็งก็ทำอะไรเราไม่ได้”

ประธานเหมาเจ๋อตุง

ธันวาคม ค.ศ. 1929

สงครามคอมมิวนิสต์ภายในประเทศของไทยสิ้นสุดในช่วงประมาณปี
2525/2526 อันเป็นผลจากการสิ้นศักยภาพของกองทัพปลดปล่อยประชาชนของ
พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ผลที่เกิดขึ้นก็คือการสิ้นสุดของสงครามเย็น
ในประเทศหรือการยุติของสงครามภายในของไทย และต่อมาในช่วงปลายปี
2532 ก็ได้เกิดเหตุสำคัญในเวทีโลกที่มีการประกาศรวมชาติของเยอรมนี ซึ่งถือ
กันว่าเป็นการสิ้นสุดของสงครามเย็นในเวทีโลก ดังจะเห็นได้จากสัญลักษณ์ของ
การทุบทำลายกำแพงเบอร์ลินที่ปรากฏเป็นภาพข่าวไปทั่วโลก อันมีนัยโดยตรง
ในยุทธศาสตร์ความมั่นคงว่าแบบแผนสงครามแต่เดิมได้เปลี่ยนแปลงไปจาก
เงื่อนไขของระเบียบชุดใหม่ของโลกหลังสงครามเย็น

ในสภาพเช่นนี้ดูจะมีความเชื่อแบบง่ายๆ ว่า เมื่อสงครามคอมมิวนิสต์
ในไทยสิ้นสุดลงแล้ว รัฐและสังคมไทยคงไม่ต้องเผชิญกับปัญหาสงครามอีก
หากแต่ในความเป็นจริงสิ่งที่ต้องเผชิญกลับเป็นปัญหาสงครามในรูปแบบใหม่
ที่ไม่ใช่เป็นเรื่องของการคุกคามทางทหารเช่นดังแบบในอดีต และไม่มีนัยของ
ปัญหาทางทหารให้ต้องคิดในลักษณะของการเป็นภัยคุกคามหลักเช่นที่กล่าวแล้ว
ข้างต้น ผลของกระบวนคิดที่มองไม่เห็นพลังวัตของสงครามใหม่ก็คือ สงคราม

แบ่งแยกดินแดนในภาคใต้ของไทยน่าจะสิ้นสุดไปพร้อมกับสงครามคอมมิวนิสต์ อันทำให้รัฐไทยไม่ตระหนักถึงปัญหาทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญว่าสงครามอุดมการณ์ ชุดหนึ่งทีสิ้นสุดในไทย มิได้หมายความว่าจะทำให้สงครามชุดอื่นๆ ที่มีอุดมการณ์ แบบอื่นที่แตกต่างออกไปต้องสิ้นสุดลงไปด้วยแต่อย่างใด ดังจะเห็นได้จาก ปรัชญาการณของ ความรุนแรงในเวทีโลก ที่ความรุนแรงในแบบของสงคราม อุดมการณ์สิ้นสุดไปกับยุคสงครามคอมมิวนิสต์หรือสงครามเย็น แต่ความรุนแรง ชุดใหม่ที่มีแรงขับเคลื่อนที่เป็นเรื่องของประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ ศาสนา และ วัฒนธรรมกลับมีพลังมากขึ้น จนกลายเป็นตัวแบบของ “สงครามใหม่” ในเวที โลกและในเวทีไทยไม่แตกต่างกัน

ในภาคใต้ของไทยนั้น อาการทับซ้อนของสงครามปลดปล่อยของ พรรคคอมมิวนิสต์กับสงครามแบ่งแยกดินแดนในการต่อสู้กับรัฐไทย จึงมิได้ หมายความว่าเมื่อสงครามอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์สิ้นสุดลง สงคราม อุดมการณ์ของขบวนการแบ่งแยกดินแดนในภาคใต้ต้องสิ้นสุดลงด้วยแต่อย่าง ใด ปรัชญาการณเช่นนี้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาสงครามในยุคหลังสงครามคอมมิวนิสต์ ของไทยได้อย่างดี และยังสะท้อนให้เห็นถึงความไม่ตระหนักกับปัญหาความ เปลี่ยนแปลงทางยุทธศาสตร์ และมีความเชื่อว่าสงครามทั้งหมดสิ้นสุดแล้วใน สังคมไทยในยุคหลังสงครามเย็น ทั้งที่ในความเป็นจริง สงครามอีกชุดหนึ่งยัง ดำรงอยู่ และรอเวลาของการคลี่คลายขยายตัวจากเงื่อนไขของสถานการณ์การ ต่อสู้ชุดใหม่...

อย่างไรก็ตาม หลังสงครามเย็นแล้ว รัฐและสังคมไทยแทบจะไม่เคย ให้ความสนใจต่อปัญหาความขัดแย้งที่ยังดำรงอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดชายแดน ภาคใต้ของประเทศแต่อย่างใด ความไม่ตระหนักดังกล่าวยังทำให้เรามองไม่ เห็นพลวัตของขบวนการแบ่งแยกดินแดน ที่มีได้มีการถดถอยไปพร้อมกับการ ล่มสลายของพรรคคอมมิวนิสต์ไทย เพราะรากฐานเดิมของปัญหาความขัดแย้ง ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังดำรงอยู่ โดยไม่จำเป็นต้องยึดโยงอยู่กับปัญหา สงครามคอมมิวนิสต์ แม้รัฐไทยจะสามารถแก้ปัญหาบางส่วนทั้งในทางการเมือง และสังคมได้ แต่ปัญหาในทางอุดมการณ์ในบริบทของชาตินิยมชาติพันธุ์และ จิตวิญญาณยังดำรงอยู่ไม่เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด...สิ่งสำคัญก็คือ กลุ่มการเมือง เช่นนี้ยังคงมีทั้งคนและขบวนการที่ยังขับเคลื่อนการต่อสู้ด้วยกองกำลังติดอาวุธ กับ “รัฐสยาม” เพื่อจะนำไปสู่การก่อตั้ง “รัฐเอกราชใหม่” ในภาคใต้ของไทย

และในที่สุดสถานการณ์สงครามใหม่ก็เริ่มต้นขึ้นด้วยการปล้นปืนในคำคืนของวันที่ 4 มกราคม 2547 และทั้งยังเป็นจุดเริ่มต้นของ “การต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธชุดใหม่” ในสังคมไทยที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนจวบจนปัจจุบัน

แม้การต่อสู้ในรูปของ “การจับอาวุธลุกขึ้นสู้” ของขบวนการในภาคใต้กับรัฐบาลไทย จะถูกแทรกซ้อนกับปัญหาอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มค้าของเถื่อน กลุ่มค้ายาเสพติด กลุ่มผลประโยชน์อิทธิพลท้องถิ่น เป็นต้น แต่ปัจจัยเหล่านี้ก็มิใช่ทำให้ทิศทางของสงครามที่เกิดขึ้นเปลี่ยนแปลงไป การผสมผสานของกลุ่มต่างๆ จึงไม่ได้ทำให้การต่อสู้ในภาคใต้มีฐานะเป็น “สงครามยาเสพติด” หรือมีสถานะเป็น “สงครามมาเฟียท้องถิ่น” แม้ว่าพวกเขาอาจจะมีส่วนในการทำสงครามต่อต้านรัฐร่วมกับขบวนการทางการเมืองที่เป็นกลุ่มก่อความไม่สงบและมีส่วนโดยตรงในการขับเคลื่อนสงครามต่อต้านรัฐไทยในพื้นที่ดังกล่าวก็ตาม แต่สิ่งที่เกิดขึ้นและเห็นได้ชัดเจนในความเป็นจริงก็คือ ความรุนแรงในภาคใต้เป็น “สงครามการเมือง” หรือเป็นการต่อสู้ทางการเมืองกับรัฐบาลกรุงเทพฯ ด้วยกองกำลังติดอาวุธที่มีทิศทางทางการเมืองในการ “ปฏิเสธรัฐไทย” และใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นสัญญาณของความต้องการดังกล่าวนั่นเอง

สงครามในภาคใต้ซึ่งเป็นการจับอาวุธลุกขึ้นต่อต้านอำนาจของรัฐบาลโดยอาศัยการปลุกกระดมมวลชนเป็นพื้นฐาน จึงมาพร้อมกับสถานการณ์และองค์ประกอบใหม่ที่เป็นการขับเคลื่อนการต่อสู้ด้วยประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม และชาติพันธุ์ และหวังว่าการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธเช่นนี้จะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมืองที่ต้องการ ซึ่งวัตถุประสงค์ดังกล่าว หากกล่าวโดยสรุปก็คือ “ทำลายอำนาจรัฐเดิม และสถาปนาอำนาจรัฐใหม่” ซึ่งคุณลักษณะเช่นนี้ก็คือการบ่งบอกในทางทฤษฎีว่า การต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธในภาคใต้เป็น “สงครามก่อความไม่สงบ” (Insurgency Warfare) และในทางกลับกันสำหรับฝ่ายรัฐนั้น การจะเอาชนะการต่อสู้เช่นนี้ได้ ก็จะต้องดำเนินยุทธศาสตร์ของ “สงครามต่อต้านการก่อความไม่สงบ” (Counterinsurgency Warfare) เพื่อให้การต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของฝ่ายตรงข้ามหมดศักยภาพของการเป็นภัยคุกคามลงหรือทำให้การต่อสู้ดังกล่าวสิ้นสุดลง ดังเช่นความสำเร็จในอดีตของรัฐและสังคมไทยที่สามารถทำให้การจับอาวุธลุกขึ้นสู้ของชาวพรรคคอมมิวนิสต์ยุติลงได้

บทเรียนจากอดีตชี้ให้เห็นว่าการสิ้นสุดของสงครามคอมมิวนิสต์ในสังคมไทยก็คือภาพสะท้อนให้เห็นการปรับยุทธศาสตร์ในการทำสงครามอย่างสำคัญ

ของรัฐไทย (หรือกองกำลังติดอาวุธของรัฐไทย) มาแล้ว นอกจากนี้การต่อสู้ของรัฐบาลยังพยายามจำกัดบทบาทของปัจจัยภายนอกด้วยการเจรจาต่อรองกับรัฐมหาอำนาจภายนอกที่มีฐานะเป็นผู้ให้การสนับสนุนหลักของพรรคคอมมิวนิสต์ไทย จนทำให้การสนับสนุนจากภายนอกยุติลง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการหมดแรงขับเคลื่อนจากภายนอก ซึ่งการหมดการสนับสนุนจากตัวสนับสนุนจากภายนอกเช่นนี้ ได้กลายเป็นวิกฤตของ พคท. ในเวลาต่อมา

บทเรียนเช่นนี้อาจจะดูเป็น “เรื่องเก่า” ของยุคสงครามเย็น แต่ข้อสรุปที่ชัดเจนจากการสิ้นสุดของสงครามคอมมิวนิสต์ในบ้านก็คือ ชัยชนะในสงครามถูกขับเคลื่อนจากการมียุทธศาสตร์ที่ดี เพราะหากปราศจากยุทธศาสตร์ที่ดี/ถูกต้องแล้ว โอกาสในการเอาชนะการสงครามย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ การสงครามในภาคใต้ก็เป็นเช่นเดียวกัน มิได้เป็นข้อยกเว้นว่า รัฐไทยสามารถเอาชนะการก่อความไม่สงบในภาคใต้ได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงการมียุทธศาสตร์ที่ดี/ถูกต้องในกระบวนการต่อสู้ และหากต้องการจะอาศัยการเจรจาเป็นเครื่องมือในการยุติความรุนแรง ก็จะต้องมียุทธศาสตร์ในการเจรจาไม่แตกต่างกัน จะคิดถึงเรื่องเหล่านี้อย่างเลื่อนลอยไม่ได้ !

หากพิจารณาบทเรียนจากต่างแดนก็ไม่แตกต่างกัน ชัยชนะของฝ่ายรัฐจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อรัฐบาลและกองกำลังของฝ่ายรัฐจัดวางยุทธศาสตร์ที่เหนือกว่าได้ เพราะจะต้องตระหนักเสมอว่าแม้รัฐจะมีกองกำลังติดอาวุธที่ดีกว่า หรือใหญ่กว่า แต่ก็มีได้หมายความว่า ชัยชนะจะถูกชี้ขาดจาก “อำนาจการยิง” ซึ่งในสงครามประเภทนี้ อำนาจการยิงที่เคยเป็นปัจจัยชี้ขาดในสงครามตามแบบ อาจมีความหมายน้อยกว่าเมื่อฝ่ายต่อต้านรัฐดำเนินยุทธศาสตร์สงครามการเมือง ที่มุ่งเอาชนะทางการเมือง มากกว่าการเอาชนะทางทหาร และยิ่งพวกเขาดำเนินการทุกอย่างบนฐานคิดที่ไม่ถูกจำกัดด้วยเรื่องของเวลาในรูปลักษณะของ “สงครามยืดเยื้อ” แล้ว ก็ยิ่งทำให้ฝ่ายรัฐที่แม้จะมีกองกำลังที่เข้มแข็ง แต่ก็เหมือนการนำพาตนเองให้เข้าไป “ติดกับสงคราม” จนกลายเป็นสถานการณ์ที่ไม่อาจถอนตัวให้พ้นจากการ “ติดกับ” ดังกล่าวได้ เพราะยิ่งสงครามดำเนินไปเนิ่นนานเท่าใด ฝ่ายรัฐที่แข็งแกร่งกว่า ก็ยิ่งเป็นฝ่ายที่อ่อนแอลงเท่านั้น เพราะสงครามก่อความไม่สงบเป็นการดำเนินการรบเพื่อมุ่งประสงค์ในการบั่นทอนอำนาจของฝ่ายที่เข้มแข็งกว่า ให้อ่อนแอลงจนหมดศักยภาพในการสงคราม และพ่ายแพ้ไปในที่สุด

นอกจากนี้ยังเห็นได้ชัดเจนอีกด้วยว่าเมื่อผู้ก่อความไม่สงบเปลี่ยนสงครามการทหารให้เป็นสงครามการเมืองแล้ว พวกเขาก็สามารถดำเนินการต่อสู้ทางการเมืองได้ในทุกรูปแบบ ในทุกสถานที่ และในทุกเวลา ในสภาพเช่นนี้คำอธิบายที่ดีที่สุดก็คือ คำกล่าวของเหมาเจ๋อตุงที่ว่า “ข้าศึกเหนือกว่าอย่างสัมพัทธ์ และเราด้อยกว่าอย่างสัมพัทธ์ ความแข็งแกร่งและความเหนือกว่าด้อยกว่าของทั้งสองฝ่าย แต่เดิมนั้นมิใช่จะเป็นอย่างสัมบูรณ์ทั้งนั้น เมื่อประกอบกับเราได้ใช้ความพยายามในการยับยั้งทำสงครามต่อต้านและยับยั้งในแนวร่วมในกระบวนการของสงครามแล้ว ก็ยังทำให้สถานการณ์ของแข็งแกร่งและความเหนือกว่าด้อยกว่าที่มีอยู่เดิมระหว่างข้าศึกกับเราเปลี่ยนไป...(ตงนั้น) ในกระบวนการของสงคราม ขอแค่ให้เราสามารถใช้ยุทธวิธีทางการเมืองและการเมืองที่ถูกต้อง ไม่ทำความผิดพลาดทางหลักการ และทุ่มเทความพยายามที่ดีที่สุดลงไป ปัจจัยที่เสียเปรียบของข้าศึกและปัจจัยที่ได้เปรียบของเราก็จะขยายตัวออกไปด้วยกันตามเวลาที่ยืดออกไปของสงคราม และจะสามารถเปลี่ยนแปลงระดับความแข็งแกร่งข้าศึกกับเราที่มีอยู่นั้นลงไป...เมื่อถึงขั้นที่แน่นอนใหม่ขั้นหนึ่ง ก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในทางระดับความแข็งแกร่งและในทางสถานการณ์ความเหนือกว่าด้อยกว่าขึ้น และบรรลุผลซึ่งข้าศึกแพ้เราชนะ”

คำกล่าวของเหมาเจ๋อตุงเป็นข้อเตือนใจอย่างดี เพราะการแพ้ชนะในสงครามแตกต่างจากความเชื่อและความรับรู้ในแบบเดิมอยู่มาก ยิ่งนำประเด็นเช่นนี้ไปผนวกกับปัญหาการเจรจาหรืออาจจะเรียกว่า “กระบวนการสันติภาพ” (Peace Process) เช่นที่กำลังเกิดขึ้นในภาคใต้ นั่นก็อาจจะไม่ใช่คำตอบของการยุติสงครามอย่างที่หลายๆ ฝ่ายมีความคาดหวังเท่าใดนัก แม้หลายๆ คนจะมีความหวังอย่างมากว่า การเจรจาที่เกิดขึ้นในภาคใต้ของไทยจะนำไปสู่ความสำเร็จเช่นเดียวกับกรณีอาละห์ หรือกรณีไอร์แลนด์เหนือ หรือกรณีศรีลังกา ก็ตาม แต่สิ่งที่จะต้องตระหนักให้มากก็คือ “การเจรจา คือสงครามการเมือง” ในอีกรูปแบบหนึ่ง เพราะกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบนั้นมีความเข้าใจอย่างดีถึงความอ่อนแอทางการเมืองของพวกเขา การเจรจาไม่แต่เพียงจะมีส่วนช่วยยกระดับการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธให้เห็นที่ยอมรับมากขึ้นเท่านั้น หากแต่ยังเป็นหนทางของการประกาศตัวเป็น “ผู้นำขบวนการต่อสู้” ของฝ่ายต่อต้านรัฐอีกด้วย

ฉะนั้นในสถานการณ์เช่นนี้รัฐบาลไทยจึงไม่แต่เพียงจะต้องกำหนดยุทธศาสตร์ของการต่อสู้กับสงครามในสนามรบทางการเมืองเท่านั้น หากแต่ยังจะ

ต้องคิดถึงยุทธศาสตร์ในการต่อสู้กับสงครามบนโต๊ะเจรจาอีกด้วย และในหลายกรณีก็มักจะพบว่า สนามรบบนโต๊ะอาจจะมีขีดผลของสงครามมากกว่าสนามรบในพื้นที่เสียอีก อย่างไรก็ตามสิ่งที่ต้องตระหนักในสถานการณ์นี้ก็คือ สงครามในภาคใต้ของไทยกำลังมี 2 แนวนรบ และเป็นสองแนวนรบที่มีความหนักหน่วงทั้งคู่ ดังนั้นจึงน่าจะต้องถึงเวลาแล้วที่รัฐบาลกรุงเทพฯ จะต้องคิดคำนึงถึง “ยุทธศาสตร์สองขา” คือยุทธศาสตร์การรบและยุทธศาสตร์การเจรจาควบคู่กันกันไป เพราะความพ่ายแพ้ในสนามรบหนึ่งอาจจะมีผลโดยตรงต่อผลในอีกสนามรบหนึ่งก็ได้ แต่ก็ต้องรำลึกเสมอว่า ถ้าแพ้บนโต๊ะเจรจาอาจจะแพ้มืดกระดาน เพราะการแพ้ในเวทีการต่อสู้นี้คือความพ่ายแพ้ในทางการเมืองนั่นเอง !

❖ เหตุเกิดที่บาเจาะ ❖

“ในการค้นคว้ากฎการชี้นำสงครามในชั้นประวัติศาสตร์ที่ต่างกันแต่ละชั้น ในลักษณะที่ต่างกัน ในสถานที่และประชาชาติที่ต่างกันนั้น ควรจะเพ่งหนักไปในทางลักษณะพิเศษของมัน และเพ่งหนักไปในด้านการพัฒนาของมัน คัดค้านลัทธิกลไกในปัญหาสงคราม”

ประธานเหมาเจ๋อตุง
ธันวาคม 1936

สถานการณ์จากกรณีการเข้าโจมตีฐานของนาวิกโยธินที่อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส จนทำให้กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบเสียชีวิตเป็นจำนวนถึง 16 คนนั้น ด้านหนึ่งอาจจะดูว่าเป็นชัยชนะที่สำคัญในทางทหารของฝ่ายรัฐบาลไทย เพราะที่ผ่านๆ มานั้น กองกำลังรัฐบาลเป็นฝ่ายสูญเสียหลัก และในขณะที่เดียวกันก็แทบจะไม่ปรากฏการสูญเสียของฝ่ายตรงข้ามเท่าใดนัก จนมีคำเปรียบเปรยว่า การรบของทหารไทยกับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ข้าศึกเป็นเสมือน “ทหารผี” เพราะแทบไม่เคยได้พบกับฝ่ายตรงข้ามแต่อย่างใด

แน่นอนว่ากลุ่มผู้ก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ใช่ “ผี” พวกเขาเป็นตัวตนและเป็นตัวแทนของการต่อต้านรัฐไทย หรืออีกนัยหนึ่งพวกเขาเป็นตัวแทนของความต้อการที่จะ “แยกตัวเป็นอิสระ” จากรัฐเดิม และในการนี้พวกเขาดำเนินการโดยอาศัยกองกำลังติดอาวุธเป็นเครื่องมือในการทำสงคราม

กับรัฐไทย สงครามของพวกเขามิใช่ลักษณะเป็น “สงครามกองโจร” เพราะสถานะกำลังรบที่พวกเขามีอยู่นั้น เทียบไม่ได้เลยกับขีดความสามารถในด้านต่างๆ ของกองทัพไทย ซึ่งก็ทำให้ในทางทฤษฎีแล้ว สงครามกองโจรในภาคใต้ไทยมีคุณลักษณะเป็น “สงครามก่อความไม่สงบ” เช่นที่กำลังเกิดขึ้นในเวทีโลกปัจจุบันนั่นเอง ดังจะเห็นได้ว่า การสู้รบที่กำลังเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ของโลกในปัจจุบันนั้น ล้วนแต่มีรูปลักษณะเป็นสงครามก่อความไม่สงบเกือบทั้งสิ้น

สงครามก่อความไม่สงบเช่นนี้อาจจะไม่แตกต่างจากอดีต เพราะคู่ต่อสู้ของรัฐล้วนแต่เป็นกลุ่ม/ขบวนการทางการเมืองมากกว่าจะเป็นรัฐในตัวเอง อันทำให้การรบที่เกิดขึ้นไม่มีลักษณะเป็น “สงครามตามแบบ” เพราะเมื่อฝ่ายหนึ่งไม่มีความเป็นรัฐเสียแล้ว พวกเขาสามารถทำอะไรก็ได้โดยไม่ข้อจำกัดทั้งในทางการเมืองและศีลธรรมอย่างที่รัฐมี ดังนั้นจึงไม่แปลกอะไรกับการที่กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบจะไม่มีกฎการปะทะเป็นกรอบความคิดในงานยุทธการ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ พวกเขาไม่เสรีภาพในสนามรบที่จะทำอะไรก็ได้เพียงเพื่อตอบสนองต่อความต้องการในการเดินไปสู่ชัยชนะให้ได้ ดังจะเห็นได้จากตัวแบบของสงครามก่อความไม่สงบในอิรักหรือในอัฟกานิสถาน ที่ผู้ก่อความไม่สงบได้ใช้ยุทธวิธีของการก่อการร้ายเป็นเครื่องมือในการสร้างความเสียหายให้เกิดขึ้น และในภาคใต้ของไทยต้องยอมรับความจริงว่า พวกเขาเป็นฝ่ายที่ประสบความสำเร็จอย่างมากจากวิธีการลอบสังหารและการใช้ระเบิดในรูปแบบต่างๆ จนแทบจะมองไม่เห็นเลยว่า ฝ่ายรัฐจะควบคุมความรุนแรงเหล่านี้ได้อย่างไร

ปรากฏการณ์ความรุนแรงในภาคใต้ไทยก็แทบจะไม่แตกต่างจากสิ่งที่เกิดขึ้นในอิรักและในอัฟกานิสถาน อาจจะมี ความต่างอยู่บ้างก็ดูจะเป็นในส่วนที่การใช้ระเบิดในการก่อเหตุ นั้น ยังไม่ยกระดับไปสู่การเป็น “ระเบิดพลีชีพ” หรือที่ปัจจุบันมีการออกคำแปลใหม่ว่า “ระเบิดฆ่าตัวตาย” และระเบิดที่ใช้เป็นไปในรูปของ “ระเบิดแสวงเครื่อง” มากกว่า

นอกจากนี้ปัญหาใหญ่ที่ฝ่ายรัฐต้องเผชิญในภาคใต้ของไทยก็คือ “การลอบสังหาร” ซึ่งมุ่งกระทำต่อทั้งเป้าหมายตัวบุคคลที่เป็นข้าราชการในฐานะตัวแทนอำนาจรัฐไทย ครูในฐานะผู้เผยแพร่อุดมการณ์ของรัฐไทย พระสงฆ์ในฐานะตัวแทนทางศาสนาของรัฐไทย และประชาชนในฐานะเป้าหมายทั่วไปเพื่อก่อให้เกิดความกลัว การกระทำต่อเป้าหมายใน 4 กลุ่มนี้อาจจะเวียนไปมา หรือบางทีก็มุ่งกระทำต่อเป้าหมายเหล่านี้แบบเป็นชุดในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ

การก่อเหตุรุนแรงเช่นนี้เป็นวิธีการโดยตรงในอันที่จะลดทอนอำนาจของ
รัฐไทยในพื้นที่ลงให้ได้ ซึ่งก็รวมทั้งการข่มขู่ในเรื่องของการปิดตลาดวันศุกร์
หรือการก่อเหตุกับเป้าหมายทางเศรษฐกิจในแต่ละพื้นที่ โดยหวังว่าจะเป็นการ
ลดอิทธิพลทางเศรษฐกิจของรัฐ และทั้งยังจะเป็นการผลักดันให้กลุ่มเศรษฐกิจเดิม
ต้องถอยออกไปจากพื้นที่เหล่านี้ และที่สำคัญก็คือ การทำเช่นนี้ยังจะส่งผลให้
เกิดการอพยพออกนอกพื้นที่ของประชาชนทั้งในส่วนที่เป็นไทยพุทธและมุสลิม
บางส่วน เพราะไม่อาจจะใช้ชีวิตตามปกติได้ในแต่ละวัน และที่สำคัญก็คือไม่
สามารถประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชีวิตประจำวันได้

ในปรากฏการณ์ของความรุนแรงเช่นนี้ คำถามสำคัญสำหรับผู้นำรัฐบาล
และผู้นำกองทัพไทยในปัจจุบันก็คือ แล้วฝ่ายรัฐบาลจะกำหนดยุทธศาสตร์ใน
“สงครามต่อต้านการก่อความไม่สงบ” เช่นนี้อย่างไร เพราะจากเหตุการณ์ปล้น
ปืน 4 มกราคม 2547 จนถึงกรณีบาเจาะ กุมภาพันธ์ 2556 บ่งบอกถึงระยะเวลา
ของความรุนแรงที่ได้ก้าวสู่ปีที่ 10 นั้น คงต้องยอมรับความจริงประการสำคัญ
ว่า รัฐและสังคมไทยยังมองไม่เห็นแสงสว่างของสันติภาพที่ปลายอุโมงค์แห่ง
ความรุนแรงนี้แต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม ในมุมมองของฝ่ายผู้ก่อเหตุก็ดูจะหวังเป็นอย่างมากว่า
การต่อสู้ของพวกเขาจะสามารถยกระดับขึ้นได้ทั้งในทางการเมืองและการทหาร
แต่การจะยกระดับทางการเมืองได้นั้น พวกเขาจะต้องยกระดับทางการเมือง
ให้ได้ก่อน ซึ่งก็คือ จะต้องอาศัยการก่อเหตุในรูปแบบของการโจมตีทางทหาร
ที่ไม่ใช่เป็นไปในรูปของการก่อเหตุร้ายขนาดเล็ก หากแต่จะต้องทำให้เกิดรูป-
ลักษณะของการรวมกำลังและใช้กำลัง และจะดีที่สุดถ้าการใช้กำลังเช่นนี้พวกเขา
เป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่เราจะเห็นภาพของการเข้าตี
ฐานปฏิบัติการของฝ่ายทหาร เช่น กรณีการเข้าตีฐานพระองค์ดำในปี 2555 และ
ต่อมาในช่วงต้นปี 2556 ก็เปิดด้วยการโจมตีฐานปฏิบัติการของกองกำลังนาวิก-
โยธินที่บาเจาะ จนกลายเป็นความสูญเสียของฝ่ายผู้ก่อความไม่สงบ แตกต่าง
จากกรณีเข้าตีฐานพระองค์ดำที่กองกำลังของรัฐเป็นฝ่ายสูญเสีย

ในกรณีเช่นนี้ เราคงคาดเดาได้ไม่ยากนักว่า ถ้าการเข้าตีฐาน นย. ที่
บาเจาะประสบความสำเร็จแล้ว ก็น่าจะมีลักษณะของการเข้าตีในลักษณะเช่น
นี้เพิ่มมากขึ้น ในด้านหนึ่งการเข้าตีเช่นนี้ทำให้ต้องย้อนระลึกถึงยุคที่กองกำลัง
ของ พคท. เปิดการโจมตีฐานทหารในชนบทเพื่อแสดง “ศักยภาพทางทหาร”

ของกองกำลังติดอาวุธฝ่ายตน และที่สำคัญก็คือการส่งสัญญาณถึงความพร้อมที่จะใช้กำลังรบที่แม้จะอยู่ในรูปของนักรบกองโจรเพื่อเปิดปฏิบัติการทางทหาร ซึ่งประเด็นสำคัญที่สุดของการเข้าตีเช่นนี้ก็คือนักการเปิดยุทธการของผู้ก่อความไม่สงบเกิดเป็นความต่อเนื่อง (หรือเป็นชุด) แล้ว ก็เท่ากับส่งสัญญาณถึงการเตรียมที่จะใช้กำลังตามแบบมากขึ้นในอนาคต

ดังนั้นหากตีความทางทฤษฎีของสงครามก่อความไม่สงบ โดยเอาแนวความคิดของ “สงครามปฏิวัติจีน” เข้ามาเป็นพื้นฐานของคำอธิบายแล้ว ก็พบว่าสงครามถูกแบ่งออกเป็น 3 ระยะคือ ขั้นรับ ขั้นยัน และขั้นรุก ซึ่งทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติ เราจึงมักจะพบว่าในสงครามการก่อความไม่สงบที่เกิดขึ้นนั้น ขบวนการจึงมักจะต้องการยกระดับด้วยการก้าวจากขั้นรับไปสู่ขั้นยันให้ได้ เพราะบรรดานักรบกองโจรต่างก็ตระหนักดีว่า สงครามกองโจรที่เริ่มขึ้นนั้นเริ่มด้วยความอ่อนแอและความขาดแคลน ดังนั้นการจะประคองการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธจากขั้นรับอันเป็นขั้นแรกของการสงครามในลักษณะเช่นนี้เพื่อจะให้เห็นหน้าไปสู่ขั้นยันได้นั้น จะต้องใช้ระยะเวลาานาน ซึ่งก็มีนัยโดยตรงถึงความสูญเสียที่พวกเขาต้องเผชิญ และทั้งมีความหมายถึงความยากลำบากที่จะเกิดแก่ขบวนการต่อสู้อีกด้วย

แต่หากพวกเขาสามารถยกระดับและก้าวได้เร็วขึ้นจากขั้นรับไปสู่ขั้นยันด้วยเงื่อนไขของโลกสมัยใหม่ โดยไม่จำเป็นต้องรออย่างยาวนานด้วยการปลุกระดมในชนบทอย่างกว้างขวางเช่นในสงครามปฏิวัติจีน หรือต้องผ่านเงื่อนไขของการสู้รบขนาดใหญ่อย่างในสงครามเวียดนามแล้ว พวกเขาก็น่าจะชยับจากการรับไปสู่การยันได้ในเวลาอันรวดเร็วของยุคโลกาภิวัตน์

ถ้าเช่นนั้นก็น่าสนใจอย่างมากว่า จากการเข้าตีค่ายพระองค์ดำจนถึงกรณีการเข้าตีค่ายที่บาเจาะนั้น คือความพยายามที่จะยกระดับปฏิบัติการของทหารของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบให้หรือไม่ ดังอาจกล่าวในลักษณะของการประเมินสถานการณ์ได้ว่า ถ้าความสำเร็จของขบวนการเกิดขึ้นที่บาเจาะแล้ว เราก็น่าจะเห็นปรากฏการณ์ของการเปิดการโจมตีที่เริ่มมีลักษณะของการรวมกำลัง และเป็นการโจมตีที่มีลักษณะของสงครามตามแบบมากขึ้น ซึ่งก็คือคำตอบโดยตรงถึงความพยายามในการยกระดับของปฏิบัติการทางทหารของขบวนการติดอาวุธในภาคใต้ และย่อมจะตามมาด้วยการขยายตัวของสงครามปฏิวัติในภาคใต้นั่นเอง

ถ้าข้อวิเคราะห์ในข้างต้นถูก สิ่งที่เกิดคู่ขนานกันก็น่าจะเป็นการยกระดับ

การต่อสู้ในบริบททางการเมือง ดังจะเห็นได้จากตัวแบบของความสำเร็จของ สงครามก่อความไม่สงบในทุกรัฐ ขบวนการของนักรบกองโจรมิได้มุ่งแต่จะเอาชนะ ด้วยการต่อสู้ในทางทหารเท่านั้น ในทางตรงข้ามพวกเขารู้ดีตลอดเวลาว่า อำนาจทางทหารของนักรบกองโจรไม่อาจเทียบได้กับพลังอำนาจของกองทัพ ประจำการของรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นในสงครามปฏิวัติจีนของเหมาเจ๋อตุง สงคราม ปฏิวัติคิวบาของคาสโตร หรือสงครามปฏิวัติเวียดนามของโฮจิมินห์ก็ไม่แตกต่างกัน กองทัพของนักรบกองโจรอ่อนแอกว่ากองทัพประจำการอยู่ในทุกบริบททาง ทหาร ดังนั้นสงครามจึงเป็นกลไกของการต่อสู้ทางการเมือง กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ ว่า สงครามไม่ใช่เครื่องมือของการต่อสู้ที่มุ่งเอาชนะทางทหารแต่เพียงด้านเดียว เช่นที่นักการทหารของสงครามตามแบบลูกสอนมาในโรงเรียน เพราะทำที่สุด แล้ว ในสงครามเช่นนี้ ชัยชนะไม่เคยถูกชี้ขาดจากปัจจัยของความเหนือกว่า ทางทหารแต่อย่างใด

ข้อสรุปเช่นนี้เป็นสิ่งที่นักรบกองโจรทั่วโลกเรียนรู้อยู่เสมอ พวกเขา ตระหนักดีว่า พวกเขาไม่อาจเอาชนะกำลังรบของกองทัพประจำการของรัฐบาล ได้โดยตรง แต่พวกเขาก็รู้ว่า การเปิดปฏิบัติการทางทหารล้วนมีนัยทางการเมือง เกิดขึ้นเสมอ ไม่ว่าพวกเขาจะสูญเสียหรือไม่ก็ตาม... หรือไม่ว่าพวกเขาจะสูญ- เสียเพียงใดก็ตาม... ผลที่เกิดขึ้นก็คือการ “เปิดประเด็น” ทางการเมืองในเวที สาธารณะ และก่อให้เกิดผลกระทบทางการเมืองทั้งในระยะสั้นและในระยะยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลที่จะเกิดขึ้นในเวทีของสื่อ

อีกทั้งในยุคโลกาภิวัตน์ที่บทบาทของสื่อสามารถขยายตัวอย่างมาก นั้น ทำให้การก่อความไม่สงบมีพื้นที่ในสื่อเป็นของตนเองจากข่าวสารของความ รุนแรงที่เกิดขึ้น ดังนั้นไม่ว่าผลของการก่อเหตุจะทำให้เกิดความเสียหายแก่ฝ่าย รัฐ หรือจะก่อให้เกิดการสูญเสียในส่วนของผู้ก่อเหตุก็ตาม พวกเขาจะมีพื้นที่ อย่างแน่นอนในหน้าสื่อ และยิ่งเป็นการสูญเสียของฝ่ายเขา ซึ่งน่าจะถือว่าเป็น ชัยชนะของฝ่ายรัฐ แต่ก็อาจแปรเปลี่ยนไปถ้าฝ่ายรัฐไม่สามารถแย้งชิงพื้นที่ใน สื่อได้ เช่น ผลของเหตุการณ์ที่บาเจาะซึ่งนำไปสู่การเสียชีวิตของผู้ก่อความไม่ สงบจำนวน 16 คนนั้น เริ่มถูกมองด้วยสายตาว่า ด้วยการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งก็อาจจะทำให้รัฐตกเป็นเป้าหมายของการวิจารณ์ได้ไม่ยากนัก หรืออีกนัยหนึ่ง ก็อาจทำให้รัฐเกิดความเปลืองปล้ำทางการเมือง

ดังนั้นจึงน่าสนใจอย่างมากว่า ขบวนการก่อความไม่สงบจะยกระดับการ

ต่อสู้ในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างไร ปี 2556 อาจจะเริ่มต้นด้วยความเปลี่ยนแปลงจากปฏิบัติการที่บาเจาะ แต่ก็น่าจะมีปฏิบัติการอื่นๆ รออยู่ในอนาคต ในทำนองเดียวกัน เราอาจจะมีความคาดหวังกับปรากฏการณ์ใหม่ของปีนี้ที่มาพร้อมกับข่าวของ “การเจรจาสันติภาพ” จนกลายเป็นความหวังว่า จะนำไปสู่การยุติความรุนแรงในภาคใต้ในอนาคต

แต่ดูเหมือนบทเรียนจากอดีตจะสอนเราว่า สงครามชุดนี้ยังยาวไกลบนเส้นทางของการยุติศึก และขณะเดียวกันข่าวการเจรจาก็อาจจะมาพร้อมกับข่าวสงครามที่ยังไม่จบสิ้น... สงครามและความรุนแรงยังคงดำเนินต่อไปในภาคใต้ และรอการเปลี่ยนสถานะของ “คู่ต่อสู้” ในความขัดแย้งนี้ !

❖ การเจรจาสันติภาพในทางทฤษฎี ❖

“ไม่มีผู้ชนะในสงครามหรอก
มีแต่ผู้แพ้ด้วยกันทั้งหมด”

Neville Chamberlain

นายกรัฐมนตรีอังกฤษ

คำกล่าวในวันที่ 3 กรกฎาคม 1938

หากพิจารณาถึงสงครามก่อความไม่สงบ จะเห็นได้ว่าสงครามชนิดนี้สิ้นสุดด้วยเงื่อนไขหลายประการได้แก่ การจับหรือการสังหารผู้นำกลุ่มจนส่งผลให้ขบวนการก่อความไม่สงบหมดการนำและยุติการเคลื่อนไหวในที่สุด หรืออาจจะเกิดจากการใช้กำลังเข้าสลายพลังอำนาจทางทหารของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ จนต้องยุติการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธในท้ายที่สุด หรืออาจจะใช้กระบวนการเจรจาสันติภาพเพื่อแสวงหาช่องทางในการยุติความขัดแย้งที่เกิดขึ้น จนคู่กรณีทั้งสองฝ่ายพบทางออกด้วยมาตรการของการเจรจาต่อรอง และนำไปสู่การยุติการสู้รบ

จากทิศทางในข้างต้นจะเห็นได้ว่าการยุติสงครามการก่อความไม่สงบด้วยวิถีทางของการเจรจาจะเป็นหนทางที่สร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด และอาจจะต้องยอมรับว่ากระบวนการเจรจาหรืออาจจะเรียกว่าเป็น “กระบวนการสันติภาพ” (Peace Process) นั้น เป็นหนทางที่จะทำให้เกิดสภาพที่ได้ด้วยกันทั้งสองฝ่ายหรือเป็น “win-win solution” คือคู่กรณีสามารถใช้การเจรจาและการต่อรองทางการเมืองเป็นเครื่องมือในการต่อสู้แทน

การต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ กล่าวคือ กระบวนการสันติภาพเป็นความพยายามในการย้ายการต่อสู้จาก “สนามรบ” สู่อำเภอ “โต๊ะเจรจา” และหวังว่ากระบวนการนี้จะช่วยรักษาชีวิตและทรัพย์สินของผู้คนไม่ให้ถูกทำลายจากสงคราม อีกทั้งยังมีส่วนในการปกป้องสิทธิมนุษยชนของประชาชนในพื้นที่จากปฏิบัติการของฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอีกด้วย

อย่างไรก็ตามการผลักดันให้การต่อสู้จากภาคสนามไปสู่ภาคของการเจรจานั้น อาจจะมีได้หมายความว่า การต่อสู้ในพื้นที่จะยุติตามไปด้วย หากแต่สิ่งที่เกิดขึ้นในความเป็นจริงก็คือ การต่อสู้มักจะเกิดขึ้นคู่ขนานกันระหว่างสนามรบกับสนามเจรจา แต่สุดท้ายสงครามยุติลงได้ด้วยวิธีการเจรจา ตัวอย่างที่ชัดเจนจากกรณีนี้ได้แก่ กลุ่ม IRA ทำความตกลงที่เรียกว่า “Good Friday” ในปี 2541 เพื่อยุติความขัดแย้งระหว่างกลุ่มของตนกับรัฐบาลอังกฤษที่เกิดขึ้นต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งผลจากความตกลงในกรณีของไอร์แลนด์นั้น ทำให้เกิดความหวังในหมู่สันติภาพว่า การเจรจาจะเป็นหนทางสำคัญของการยุติความขัดแย้ง ซึ่งต่อมากลุ่มพยัคฆ์ทมิฬพื่อแลม (Liberation Tigers of Tamil Eelam) ในศรีลังกาก็ตัดสินใจเข้าร่วมการเจรจาในช่วงระหว่างปี 2545-2550 จนในท้ายที่สุดก็สามารถสร้างข้อตกลงในการหยุดยิงให้เกิดขึ้นได้จริง

แต่ก็ต้องตระหนักว่า กระบวนการเจรจาไม่สามารถหยุดยั้งความรุนแรงที่กำลังเกิดขึ้นในสนามรบได้ทันที และที่สำคัญก็คือ การเกิดขึ้นของกระบวนการนี้ไม่ได้ให้หลักประกันแต่อย่างใดว่า เมื่อเกิดกระบวนการดังกล่าวขึ้นแล้ว จะต้องนำไปสู่ความสำเร็จเสมอไปและทั้งนี้จะต้องตระหนักไว้เสมอว่า การเจรจาไม่ใช่ปัจจัยที่จะลดความรุนแรงในพื้นที่ได้ทั้งหมดแต่อย่างใด แต่อย่างน้อยก็เป็นความหวังว่าการเจรจาที่เกิดขึ้นจะมีส่วนช่วยลดทอนความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้บ้าง

นอกจากนี้ในสถานการณ์โลกปัจจุบันยังพบอีกด้วยว่า สหรัฐอเมริกาเองก็ใช้การพูดคุยเป็น “วิธีของการติดต่อ” กับกลุ่มก่อความไม่สงบ และยังคงต้องการให้การพูดคุยที่เกิดขึ้นเป็นหนทางของการเชื่อมต่อไปสู่กลุ่มติดอาวุธอื่นๆ กล่าวคือ การเปิดเวทีของรัฐบาลอเมริกันเป็นการแสดงออกให้เห็นถึงความต้องการในการเปิดช่องทางของการเจรจา ซึ่งวิธีการเช่นนี้สามารถนำไปสู่ความสำเร็จได้ เช่น กรณีที่ทางฝ่ายสหรัฐฯ สามารถเปิดการติดต่อกับกลุ่มก่อความไม่สงบในพื้นที่อิรักได้ จนทำให้ในที่สุดก็สามารถทำให้กลุ่มติดอาวุธบางส่วนได้

แยกตัวออกจากขบวนการเดิม และเข้าร่วมกับกองกำลังผสมในการต่อสู้กับกลุ่มอัลกออิดะห์ในอิรัก เป็นต้น หรือในบางกรณีการเจรจาถูกใช้เป็นเครื่องมือของการติดต่อสื่อสาร อีกทั้งเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกในการแสวงหาการหยุดยิงในพื้นที่ที่ยังมีการต่อสู้ เป็นต้น

ดังนั้นผลจากประสบการณ์ของสหรัฐฯ ในอิรักและในอัฟกานิสถานพบว่า การเจรจาเป็นเครื่องมือสำคัญในการต่อสู้กับการก่อความไม่สงบ เพราะการเจรจาเป็นช่องทางของการติดต่อสื่อสารในการนำเสนอข้อเรียกร้องของฝ่ายผู้ก่อความไม่สงบ แต่ในกระบวนการเช่นนี้สิ่งที่จะต้องตระหนักอยู่เสมอก็คือ ฝ่ายรัฐบาลจะต้องใช้ประโยชน์จากงานข่าวกรอง เพราะข้อมูลข่าวจะต้องยืนยันถึงสถานะของคู่เจรจาอีกฝ่ายหนึ่งให้ได้ และหากคู่เจรจาอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้มีสถานะสำคัญ เช่น การมีสถานะของการเป็น “ผู้ควบคุมงานยุทธการ” ของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ หรือมีสถานะเป็น “ผู้นำจริง” ของกลุ่มแล้ว การเจรจาที่เกิดขึ้นอาจจะไม่มีส่วนต่อการช่วยลดความรุนแรงลงได้แต่อย่างใด

ตัวแบบจากอิรักและอัฟกานิสถานยังมีประสบการณ์ที่น่าสนใจได้แก่ การที่กลุ่มก่อความไม่สงบมักจะมีอยู่หลายกลุ่ม งานข่าวจึงมีความจำเป็นอย่างมากในการระบุฝ่ายและสถานะของแต่ละกลุ่ม หรือในบางครั้งจะพบว่าในขบวนการก่อความไม่สงบที่เป็นกลุ่มใหญ่นั้น มักจะมีกลุ่มย่อยๆ อยู่ในระดับต่ำลงมาซ่อนตัวอยู่ งานข่าวจะทำให้ผู้เจรจาของฝ่ายรัฐบาลเห็นถึงกลุ่มต่างๆ ที่ซ่อนตัวอยู่ในขบวนการใหญ่ และหากฝ่ายรัฐบาลสามารถติดต่อกับกลุ่มต่างๆ ได้มากขึ้นแล้ว ก็อาจจะสามารถสร้างเงื่อนไขที่เหมาะสม หรือสามารถใช้ข้อเสนอที่ดีในลักษณะของการต่อรองเป็นเครื่องมือในการดึงให้กลุ่มย่อยดังกล่าวหันออกจากขบวนการใหญ่ได้ หรืออาจจะทำให้กลุ่มเหล่านั้นบางส่วนยุติการใช้ความรุนแรงในการก่อเหตุ เป็นต้น

ฉะนั้น ในกระบวนการเจรจาเพื่อแสวงหาเส้นทางของการยุติความรุนแรงจากการก่อความไม่สงบนั้น รัฐบาลจำเป็นต้องใช้งานข่าวเข้ามาเป็นเครื่องช่วยในอันที่จะทำให้ฝ่ายรัฐบาลเกิดความมั่นใจว่า คู่เจรจามีสถานะที่แท้จริงอยู่ในขบวนการฯ และทั้งนี้จะช่วยให้เห็นภาพของกลุ่มต่างๆ ที่มีความเคลื่อนไหวทางการเมืองในพื้นที่ เพราะในการก่อเหตุรุนแรงในโลกสมัยใหม่นั้น โอกาสที่มีองค์การแบบ “ศูนย์การนำเดี่ยว” ในรูปแบบของพรรคคอมมิวนิสต์เช่นในยุคสงครามเย็นนั้น อาจจะเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ หากแต่สิ่งที่จะพบในความเป็นจริง

นั้นแตกต่างอย่างมากจากยุคสงครามในอดีตก็คือ ขบวนการก่อความไม่สงบในโลกร่วมสมัยมักจะประกอบด้วยกลุ่มการเมืองหลายกลุ่มที่เข้าร่วมตัวกันภายใต้ความเชื่อและความศรัทธาเดียวกัน โดยมีวัตถุประสงค์หลักร่วมกันอย่างมีนัยสำคัญก็คือ การตัดสินใจที่จะต่อสู้กับศัตรูเดียวกัน ในสภาพเช่นนี้การควบคุมงานยุทธการจึงไม่มีลักษณะรวมศูนย์ เพราะความหลากหลายที่ดำรงอยู่ ผลที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์เช่นนี้ทำให้ยากต่อการควบคุม สภาพเช่นนี้ยังสะท้อนให้เห็นอีกด้านหนึ่งด้วยว่า หากมีการเปิดการเจรจา การสั่งการที่จะให้ทุกกลุ่มยอมรับการเจรจาก็ใช้ว่าจะเป็นไปได้โดยง่าย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ศูนย์การนำของกลุ่มก่อความไม่สงบมักจะเป็นในลักษณะที่การควบคุมและบังคับบัญชาไม่มีความเด่นชัดเช่นศูนย์การนำในแบบของพรรคคอมมิวนิสต์

ดังได้กล่าวแล้วว่า สงครามก่อความไม่สงบร่วมสมัยแตกต่างอย่างมากจากสงครามก่อความไม่สงบในอดีต การไม่มีพรรคเป็นศูนย์การนำเช่นในยุคก่อน ทำให้การเจรจาเพื่อหยุดยั้งความรุนแรงจึงไม่ใช่เรื่องง่ายเท่าใดนัก การควบคุมและการบังคับบัญชาในงานยุทธการของการใช้ความรุนแรง จึงเป็นประเด็นที่ต้องใช้งานชาวกรองในการพิสูจน์ทราบ เพราะการเปิดการติดต่อสื่อสารจนสามารถนำไปสู่การเจรจาได้นั้น หากปราศจากข้อมูลข่าวสารที่ดีแล้ว เราอาจจะเปรียบเสมือนกับการ “ปิดตา” ตัวเองในการพูดคุยกับคู่เจรจาก็ฝ่ายหนึ่ง

นอกจากนี้อาจจะต้องยอมรับว่า กระบวนการสันติภาพไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะทำให้การสู้รบสิ้นสุดลงในระยะเวลาสั้นๆ รัฐบาลที่ตั้งความหวังว่าจะยุติปัญหาการก่อความไม่สงบลงได้ในระยะเวลาอันสั้นนั้น อาจจะต้องคิดใหม่ เพราะเมื่อการเจรจาเริ่มต้นขึ้นนั้น ผลที่คาดหวังไว้อาจจะไม่เกิดอะไรขึ้นเลยก็ได้ ผลที่เป็นจริงจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ การพูดคุยได้ผ่านขั้นตอนทั้งทางการเมืองและการบริหารในระดับหนึ่งไปแล้ว เพราะผลที่เกิดขึ้นจากการเจรจาจะต้องนำไปทดลองปฏิบัติทั้งในบริบททางการเมืองและการบริหารว่าเป็นสิ่งที่สามารถปฏิบัติได้จริง และต่างฝ่ายต่างต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงการยอมรับในเงื่อนไขที่เกิดจากการเจรจาต่อรองของแต่ละฝ่าย

อย่างไรก็ตามในอีกด้านหนึ่งเราอาจจะต้องยอมรับความเป็นจริงว่า กลุ่มก่อความไม่สงบไม่สามารถจะยุติความรุนแรงลงได้ทันที ดังสมมติฐานที่สำคัญว่า หากกลุ่มก่อความไม่สงบใดได้ใช้ระยะเวลาในการต่อสู้มาอย่างยาวนาน พวกเขาก็มีแนวโน้มที่จะใช้ความรุนแรงมากขึ้นเท่านั้น และกลุ่มที่อยู่ในเงื่อนไขเช่นนี้

อาจจะโน้มน้าวเข้าสู่การเจรจาได้ยากขึ้น ดังนั้นฝ่ายรัฐบาลอาจจะต้องส่งสัญญาณทางการเมืองที่ชัดเจน โดยเฉพาะต้องแสวงหาโอกาสที่จะดึงผู้นำบางส่วนของกลุ่มดังกล่าวออกจากขบวนการต่อต้านรัฐให้เข้าสู่โต๊ะเจรจาให้ได้

ในกระบวนการเจรจาเช่นนี้การสื่อสารของฝ่ายรัฐบาลเป็นสิ่งจำเป็น เช่น รัฐบาลอาจจะสามารถสื่อสารกับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบโดยอาศัยสื่อสารมวลชนในเวทีสาธารณะเพื่อเป็นสัญญาณทางการเมือง เช่น รัฐบาลอาจจะอาศัยคำประกาศทางการเมืองผ่านสื่อ หรือการมีถ้อยแถลงของผู้นำรัฐบาลในประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง การสื่อสารเช่นนี้อาจจะเรียกได้ว่าเป็น “การคุยโดยปราศจากการพูดคุย” เพราะได้อาศัยสื่อเป็นคนกลางในการสื่อสาร หรือในขณะเดียวกันรัฐบาลก็อาจสนับสนุนให้สื่อบางฉบับเข้าไปสัมภาษณ์ผู้นำของกลุ่มก่อความไม่สงบ เพื่อให้พวกเขาสื่อสารความต้องการกลับมายังรัฐบาล เป็นต้น ดังนั้นในระยะเริ่มต้นของการเจรจา การสื่อสารทางการเมืองเป็นประเด็นที่มีความสำคัญ และเป็นสิ่งที่จะต้องกระทำ เพื่อให้ต่างฝ่ายต่างเข้าใจในท่าทีของแต่ละฝ่ายมากขึ้น

ในบางกรณีเราอาจจะใช้ “คนกลาง” ทำหน้าที่เป็นผู้ติดต่อแทนรัฐบาลที่เป็นคู่กรณี เช่น การใช้รัฐมนตรี/นายกรัฐมนตรีของรัฐบาลต่างประเทศเป็น “ผู้ส่งสาร” ไปยังกลุ่มก่อความไม่สงบ หรืออาจจะใช้บุคคลในสังคมที่เป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือทางสังคมให้เป็นผู้ส่งสารแทนรัฐบาล และเพื่อให้เรื่องเหล่านี้ดำเนินไปโดยไม่ถูกทำลายจากฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย การเริ่มการเจรจาดูควรกระทำเป็น “เรื่องลับ” และควรใช้บุคคลที่ไม่มีฐานะผูกพันรัฐบาล ซึ่งการกระทำที่เกิดขึ้นจะถูกถือว่าเป็นการกระทำส่วนบุคคล เพื่อไม่ทำให้ผลที่เกิดขึ้นในระยะต้น กลายเป็น “พันธะทางการเมือง” สำหรับรัฐบาล ทั้งที่ในความเป็นจริง การพูดคุยดังกล่าวเป็นเพียงขั้นตอนเริ่มต้นของการเจรจาอย่างเป็นทางการ อีกทั้งการดำเนินการเช่นนี้ก็เพื่อทำให้จุดเริ่มต้นดังกล่าวมีเสถียรภาพในตัวเองมากพอที่จะประคับประคองให้กระบวนการเช่นนี้ดำเนินไปโดยไม่ถูกทำลายลงก่อนเวลาอันควร และการเปิดเรื่องเช่นนี้ในเวทีสาธารณะก็เป็นประเด็นที่จะต้องหาความเหมาะสม เพราะสังคมอาจจะยอมรับไม่ได้ทันที อันเป็นผลจากการที่ฝ่ายตรงข้ามถูกโฆษณามาอย่างยาวนานว่าเป็น “ศัตรูของชาติ” ดังนั้นความเหมาะสมของเวลาก็คือสภาวะที่กระบวนการเจรจาผ่านขั้นตอนของ “การตั้งไข่” ไปสู่พัฒนาการที่มีความชัดเจนสำหรับแต่ละฝ่ายมากขึ้นแล้ว ฝ่ายรัฐบาลจึงจะสามารถเปิดเผยเรื่องออกสู่เวทีสาธารณะ เพื่อให้สังคมได้รับรู้มากขึ้น

อย่างไรก็ตามต้องตระหนักไว้เสมอว่า กระบวนการสันติภาพมีความเสี่ยงทางการเมืองเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และบางทีก็พร้อมจะถอยหลังกลับได้ตลอดเวลาด้วย... ที่สำคัญก็คือ ความสำเร็จของการเจรจาไม่ใช่สิ่งที่จะเกิดขึ้นในชั่วข้ามคืน หรือข้ามเดือน หรือบางทีก็ข้ามปี... การฝืนถึงสันติภาพเป็นเรื่องดี แต่ถ้าฝืนว่าการยุติสงครามก่อความไม่สงบจะเกิดขึ้นได้ในระยะเวลาสั้นๆ อาจจะเป็นเพียง “ฝืนเพื่ออง” ก็ได้ !

❖ กระบวนการสันติภาพ ❖

“ทำสงครามง่ายกว่าสร้างสันติภาพ”

Georges Clemenceau

นายกรัฐมนตรีฝรั่งเศส

20 กรกฎาคม ค.ศ. 1919

ผลของการเปิดเวทีในการพบกันระหว่างเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติของไทยกับนายฮัสซัน ตอยิบ ตัวแทนของกลุ่มบีอาร์เอ็นโคออร์ดิเนต (BRN-Coordinate) ที่ประเทศมาเลเซียเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556 ก่อให้เกิดความคาดหวังอย่างมากว่า สงครามก่อความไม่สงบที่แสดงออกด้วยการใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยนั้น กำลังจะสิ้นสุดลง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลไทยที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ดูจะเชื่ออย่างมากว่า “สงครามกำลังจะสงบแล้ว !” และขณะเดียวกันผลจากปรากฏการณ์ของการลงนามดังกล่าวก็ทำให้สังคมไทยเกิดความคาดหวังอย่างมากว่า ชาวของความรุนแรงจากพื้นที่ภาคใต้ของไทยกำลังจะยุติลงในเวลาอีกไม่นานนัก

แต่ดูเหมือนสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นยังไม่เป็นไปตามความคาดหวังทั้งของรัฐบาลและสังคมไทยแต่อย่างใด หลังจากการเจรจาแล้ว ความรุนแรงยังคงเกิดขึ้นต่อเนื่องเสมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้นที่กัวลาลัมเปอร์แต่อย่างใด แน่หนอนว่า เราอาจจะตีความได้ง่ายๆ ว่า ปรากฏการณ์ของความรุนแรงที่ยังเกิดขึ้นเป็นเพราะบางส่วนของขบวนการติดอาวุธยังไม่ยอมรับแนวทางการเจรจา และใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการส่งสัญญาณตอบโต้ เป็นต้น

ปรากฏการณ์เช่นนี้ทำให้เราอาจจะต้องหันกลับมาพิจารณาผลของกระบวนการสันติภาพมากกว่าจะคาดหวังแบบง่ายๆ ว่า การลงนามที่เกิดขึ้นกำลัง

นำไปสู่การยุติสงคราม เพราะหากผู้ที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายรัฐบาลดำเนินการในเรื่องนี้ อย่างขาดความรัดกุมแล้ว บางทีผลลัพธ์อาจจะกลายเป็นความรุนแรงที่มากขึ้น แทนที่จะเป็นความสงบที่มากขึ้น

ดังนั้นถ้าฝ่ายรัฐบาลตัดสินใจที่จะเปิดการเจรจากับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ สิ่งแรกที่จะต้องตระหนักก็คือ การเจรจามีความเสี่ยง เพราะทัศนคติของกลุ่มที่คัดค้านการเจรจามักจะเริ่มจากประเด็นที่ถูกกล่าวถึงอยู่เสมอก็คือ “การเจรจาคือการยอมรับ” กล่าวคือ การเปิดการเจรจาของรัฐบาลทำให้ถูกตีความได้ว่าเป็นการรับรองสถานะทางการเมืองของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบอย่างเป็นทางการ และที่สำคัญก็คือ อาจถูกนำไปตีความในทางที่ผิดได้ว่า การเจรจาคือการยอมต่อการใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้น อีกทั้งบางส่วนอาจมองว่า การเจรจาเป็นเสมือนการรับรองสถานะทางกฎหมายของกลุ่มผิดกฎหมายเหล่านั้น

ในขณะที่เดียวกันกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบบางส่วนก็มองว่า “การเจรจา คือโอกาส” เพราะปฏิเสธไม่ได้ว่าการขึ้นสู่โต๊ะเจรจจะเป็นการรับรองสถานะโดยปริยายสำหรับกลุ่มก่อความไม่สงบทั้งหลาย และสำหรับพวกเขาแล้ว การยอมรับสถานะเช่นนี้ถือได้ว่าเป็น “ชัยชนะทางการเมือง” อย่างแน่นอน เพราะผลที่เกิดขึ้นเป็นการยกสถานะบางกลุ่มซึ่งเป็นกองกำลังติดอาวุธและมีสถานะผิดกฎหมาย กลายเป็นกลุ่มที่มีการรับรองโดยรัฐ ซึ่งว่าที่จริงประเด็นนี้เป็นเรื่องที่กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบต้องการมากที่สุด เพราะการได้รับการรับรองสถานะเช่นนี้ ถือได้ว่าเป็น “ความคุ้มค่าทางการเมือง” ในเบื้องต้น อันทำให้เกิดสถานะทั้งทางการเมืองและกฎหมายขึ้นทันทีสำหรับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ

สิ่งที่จะต้องตระหนักหลังจากการพูดคุยได้เริ่มต้นขึ้นก็คือ บ่อยครั้งที่การพูดคุยไม่ได้นำไปสู่ความสำเร็จดังที่คาดหวังไว้ ในหลายๆ กรณีจะพบว่าความล้มเหลวเกิดขึ้นบ่อยครั้ง และมักจะต้องเริ่มต้นกันใหม่ โดยเฉพาะมักจะพบว่า ในการพูดคุยนั้น มีประเด็นที่ไม่อาจตกลงกันได้เกิดขึ้นอยู่เสมอ และกลายเป็นปมปัญหาที่ทำให้การพูดคุยเดินหน้าต่อไปไม่ได้ หรือในบางกรณีกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบยอมรับเงื่อนไขการหยุดยิงในเบื้องต้นเพียงเพื่อต้องการผลักดันตนเองให้เข้าสู่กระบวนการเจรจา โดยพวกเขาคาดหวังว่าโต๊ะเจรจายาจะให้ผลตอบแทนทางการเมืองบางอย่าง ฉะนั้นการตอบรับในการขึ้นสู่โต๊ะเจรจายาจะไม่ได้มีความหมายอะไรมากไปกว่าการสร้างสถานะของกลุ่มตนให้เกิดขึ้นในเวทีระหว่างประเทศ และขณะเดียวกันก็เห็นได้ชัดในหลายๆ กรณีว่า กลุ่มผู้ก่อความ

ไม่สงบมักจะไม่ยอมยุติการใช้ความรุนแรงลงในพื้นที่ เพราะเมื่อใดก็ตามที่พวกเขาปฏิบัติภารกิจทางทหาร ก็เท่ากับอำนาจการต่อรองของพวกเขาจะหมดตามไปด้วย ดังนั้นไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้น พวกเขาจำเป็นต้องคงปฏิบัติการของพวกเขาต่อไป เช่น กลุ่มฮามาสอาจจะยอมตกลงประกาศการหยุดยิงครั้งแล้วครั้งเล่า แต่ในท้ายที่สุด การหยุดยิงดังกล่าวก็ล้มเหลว และสถานการณ์ถอยกลับไปสู่การต่อสู้กันอีกเช่นก่อนการประกาศหยุดยิง

นอกจากนี้ในบางครั้งเราอาจจะพบว่า กลุ่มก่อความไม่สงบใช้การเจรจาเป็นเครื่องมือในการปรับตัว/ปรับกำลัง หรืออาจกล่าวได้ว่า “การเจรจาคือการซื้อเวลา” กล่าวคือ อาศัยช่วงเวลาของการเจรจาเป็นจังหวะของการพักฟื้นกองกำลังของฝ่ายตน หรือเป็นเวลาของการปรับกำลัง/ปรับตัวของกลุ่มติดอาวุธก็ได้ เช่น กลุ่ม Provisional-IRA (P-IRA) ที่ได้ตัดสินใจแยกตัวออกจากการเจรจากับอังกฤษนั้น พวกเขาได้อาศัยช่วงเวลาของการหยุดยิงในการแสวงหาอาวุธเพิ่มเติม ทั้งจากแหล่งอาวุธในสหรัฐอเมริกาและไนรัสเซี่ย หรือกลุ่มบาสก์ (ETA) ในสเปนก็อาศัยการหยุดยิงในปี 2541 เป็นระยะเวลาของการปรับกำลัง เช่นเดียวกับกลุ่มพยัคฆ์หม้อแลมในศรีลังกาใช้เงื่อนไขของการหยุดยิงเป็นจังหวะของการเสริมสร้างขีดความสามารถทางทหารของตน เป็นต้น

ในสถานการณ์ของการเจรจาหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะทำให้เกิดการแตกตัวของขบวนการก่อความไม่สงบออกเป็นกลุ่มย่อยๆ โดยเฉพาะปีที่ไม่เห็นด้วยกับการเจรจานั้น พร้อมทั้งจะแยกตัวออกและจัดตั้งเป็นกลุ่มใหม่ ซึ่งกลุ่มที่แตกตัวออกเช่นนี้พร้อมที่จะใช้ความรุนแรงที่มากขึ้นเป็นเครื่องมือของการก่อเหตุร้ายหรืออาจกล่าวได้ว่า พวกเขาพร้อมที่จะขยายความรุนแรงให้กลายเป็นเครื่องมือของการตอบโต้กับการเจรจาที่เกิดขึ้น ฉะนั้นผลที่เกิดขึ้นจึงกลับกลายเป็นว่าการเจรจาเป็นปัจจัยที่ทำให้ความรุนแรงมีมากขึ้น และขณะเดียวกันก็เกิดความซับซ้อนมากขึ้นด้วย เพราะจำนวนกลุ่มของผู้ก่อความไม่สงบมีมากขึ้นจากการแยกตัวดังที่กล่าวแล้ว กรณีของกลุ่ม P-IRA เป็นตัวอย่างที่ดีในกรณีนี้ หรือในกรณีของปัญหาแคชเมียร์ก็เกิดปรากฏการณ์นี้เช่นกัน เมื่อแนวร่วมปลดปล่อยอัมมูและแคชเมียร์มีที่สนองตอบต่อแนวทางสันติ แต่กลุ่มหัวรุนแรงอีกส่วนหนึ่งกลับไม่เห็นด้วย และแยกตัวออกพร้อมกับดำเนินการด้วยความรุนแรงต่อไป กล่าวคือ ในสถานการณ์ของการเจรจานั้น ต้องตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้นได้เสมออย่างมีนัยสำคัญก็คือ การเจรจาที่เกิดขึ้นนั้นพร้อมที่จะทำให้เกิดกลุ่มใหม่

เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และขณะเดียวกันพวกเขา ก็พร้อมจะดำเนินการต่อสู้ด้วยความรุนแรงต่อไปด้วย การเจรจาในสถานการณ์เช่นนี้จึงไม่ได้เป็นอะไรมากไปกว่า “การพักครึ่งเวลา” ของสงครามเท่านั้น !

นอกจากนี้คงต้องยอมรับว่า คุณลักษณะของกลุ่มก่อความไม่สงบในปัจจุบันมีสภาพที่แตกต่างไปจากพรรคคอมมิวนิสต์ที่มี “ศูนย์การนำ” ที่แน่นอนและชัดเจน การตัดสินใจของศูนย์การนำในการเปิดการเจรจานั้น สามารถใช้ระบบของการสั่งการแบบคอมมิวนิสต์ให้สมาชิกพรรคยอมรับแนวทางการเจรจาภายใต้แนวคิดแบบ “ประชาธิปไตยรวมศูนย์” ได้ แต่ก็มิได้หมายความว่า จะไม่มีการแตกตัวออก หากแต่การแตกตัวเพื่อจัดตั้งกลุ่มใหม่อาจจะน้อยกว่าองค์กรติดอาวุธในปัจจุบัน เพราะเงื่อนไขของกลุ่มก่อความไม่สงบร่วมสมัยเห็นได้ชัดเจนว่า พวกเขาคุมสมาชิกของกลุ่มไม่ได้ทั้งหมด

ประเด็นของการที่ผู้นำกลุ่มก่อความไม่สงบไม่สามารถควบคุมสมาชิกขององค์กรได้ทั้งหมดดูจะเป็นปัญหาปกติ เช่น ในระหว่างการเจรจาสันติภาพอาจจะพบว่า มีการวางระเบิดเพื่อทำให้ความเชื่อถือในการเจรจาลดลง และผลที่เกิดขึ้นยังทำให้เกิดความหวาดระแวงในทางฝ่ายรัฐบาล เพราะในระหว่างที่การเจรจาดำเนินอยู่นั้น กลับเกิดปฏิบัติการทางทหารอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจจะส่งผลให้ในที่สุดแล้ว การเจรจาที่เกิดขึ้นอาจจะล้มลงได้

นอกจากนี้ยังอาจจะพบว่า มีบางกลุ่มก่อความไม่สงบอาจจะใช้เวทีของการเจรจาเพื่อการเปลี่ยนสถานภาพทางการเมืองของตน ในการแสวงหาประโยชน์ตอบแทน โดยอาจจะมีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับการเจรจาที่เกิดขึ้น ซึ่งหลายครั้งพบว่า ฝ่ายรัฐบาลอาจจะให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจแก่ผู้ร่วมเจรจาอีกฝ่ายหนึ่ง ดังนั้นจึงอาจจะไม่ใช่เรื่องแปลกที่อาจจะพบว่า มีผู้เข้าร่วมการเจรจาบางส่วนที่เข้าร่วมด้วยความคาดหวังว่าจะได้รับผลตอบแทนบางประการ แต่บางทีก็อาจจะต้องระมัดระวังว่า อาจจะมีบางส่วนยังคงใช้องค์กรที่เดินแนวทางแบบสายกลาง เป็น “เวทีเปิด” เพื่อการเจรจา แต่ขณะเดียวกันก็แสวงหาความสนับสนุนทางเศรษฐกิจจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และนำเอาผลตอบแทนดังกล่าวส่งให้แก่กลุ่มที่ยังดำเนินแนวทางการต่อสู้ด้วยความรุนแรงต่อไป

ประเด็นอีกส่วนหนึ่งที่สำคัญเกี่ยวข้องกับประเทศที่สาม เพราะการเจรจามักจะเกิดขึ้นในประเทศที่สาม ดังนั้นความสำเร็จของการเจรจาจจำเป็นต้องอาศัย

ความร่วมมือของประเทศดังกล่าว เพื่อช่วยในการจัดเตรียมสถานที่ที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดบรรยากาศในการพูดคุย ดังเช่นกรณีของการเจรจาสันติภาพที่อาเจะห์ได้อาศัยประเทศฟินแลนด์เป็น “พื้นที่กลาง” ของการพบเจรจาระหว่างผู้แทนของรัฐบาลอินโดนีเซียและผู้แทนของกลุ่มอาเจะห์เสรี ในกรณีอื่นๆ ก็เช่นกัน ประเทศที่สามที่จะเป็นพื้นที่เป็นกลางมีความสำคัญที่จะช่วยให้การเจรจาไม่ถูกจำกัดอยู่กับพื้นที่ที่เป็นปัญหา

อีกทั้งอาจจะต้องระมัดระวังถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับประเทศเพื่อนบ้านด้วย เพราะสถานการณ์การก่อความไม่สงบที่เกิดขึ้น โดยทั่วไปนั้นจำเป็นต้องมีพื้นที่ที่เป็น “หลังพิง” ซึ่งถ้าประเทศซึ่งถูกใช้เป็นฐานที่มั่นมีความตั้งใจที่จะช่วยเหลือประเทศเป้าหมายให้เกิดสถานการณ์ที่ความรุนแรงลดลงแล้ว แรงกดดันดังกล่าวก็จะมีส่วนช่วยอย่างมากที่จะเป็นปัจจัยให้เกิดการเจรจาขึ้น แต่ถ้าแรงสนับสนุนจากประเทศเพื่อนบ้านยังคงมีอยู่มาก และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความช่วยเหลือในการเป็นฐานที่มั่นข้ามชายแดนยังคงดำเนินต่อไปแล้ว การก่อความไม่สงบก็น่าจะดำเนินต่อไปได้เช่นกัน การยุติสงครามของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเป็นตัวอย่างที่ดีในกรณีนี้ เพราะ พคท. ได้รับผลอย่างมากจากการประกาศยุติการให้ความช่วยเหลือของรัฐบาลจีน ประกอบกับการมีแนวทางที่แตกต่างกันระหว่างพรรคไทยกับพรรคลาวและพรรคเวียดนาม ทำให้หลังพิงที่ พคท. เคยใช้ต้องยุติลงไปโดยปริยาย จนกลายเป็นอุปสรรคอย่างสำคัญต่อความอยู่รอดของ พคท. ในที่สุดท้าย

ดังนั้นการทำลายหลังพิงของกลุ่มก่อความไม่สงบในประเทศเพื่อนบ้านไม่ว่าจะเป็นในอดีตหรือในปัจจุบันก็ตาม เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะมีผลโดยตรงอย่างมากต่อการดำรงอยู่ของกองกำลังติดอาวุธที่อยู่ในดินแดนของอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งหากรัฐบาลประเทศข้างเคียงที่เป็นฐานที่มั่นดังกล่าวมีความจริงจังในการช่วยแก้ปัญหาแล้ว หลังพิงเช่นนี้คงถูกทำลายลงไม่ยากนัก ซึ่งไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมีปัญหาเช่นนี้ดำรงอยู่พอสมควร ทั้งทางใต้และทางตะวันออกในอดีต

อย่างไรก็ตามเราอาจจะต้องยอมรับว่า ทุกการเจรจาจะต้องพบกับปัญหาของผู้ที่ต้องการให้การเจรจาล้มลง ซึ่งผู้ที่มีแนวคิดเช่นนี้อาจจะอยู่ทั้งกับฝ่ายรัฐบาลหรือกับฝ่ายผู้ก่อความไม่สงบก็ได้ ดังนั้นจึงอาจจะต้องทำใจยอมรับว่า เมื่อการเจรจาเริ่มขึ้นแล้ว การเจรจาดังกล่าวก็อาจถอยกลับสู่ที่เดิมได้ตลอด

เวลา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ทุกขั้นตอนของการเจรจา “ความเสี่ยง” เกิดขึ้นได้เสมอ ดังนั้นกระบวนการนี้จะต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวัง และจะต้องสร้างให้เกิดความเข้าใจแก่ทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการนี้ ต้องการการสร้าง ความเข้าใจแก่ภาคสังคม เพราะหากเกิดการเจรจาบนพื้นฐานที่ขาดความสนับสนุนหรือขาดความเข้าใจแล้ว ก็อาจกลายเป็นอุปสรรคใหญ่ได้เช่นกัน

เรื่องราวเหล่านี้บอกแก่เราอย่างมีนัยสำคัญว่า ต้องคิดถึงเรื่องของการเจรจาด้วยความละเอียด และด้วยความระมัดระวัง จะคิดแต่เพียงด้วยอาการ “ฝันกลางวัน” อย่างเดียวคงไม่ได้ !

❖ เขตปกครองตนเอง ❖

“สงครามคือการต่อเนื่องของการเมืองด้วยวิธีการพิเศษ เมื่อการเมืองคลี่คลายถึงขั้นที่แน่นอนขั้นหนึ่ง ไม่สามารถจะรุดหน้าต่อไปเช่นเดิมได้อีกแล้ว ก็ระเบิดเป็นสงครามขึ้น เพื่อขจัดอุปสรรคบนเส้นทางการเมืองให้หมดไป... เมื่ออุปสรรคถูกขจัดไป จุดมุ่งหมายทางการเมืองบรรลุผลแล้ว สงครามก็ยุติ ถ้าอุปสรรคยังขจัดไม่หมดสิ้น สงครามก็ยังคงต้องดำเนินต่อไป”

ประธานเหมาเจ๋อตง

พฤษภาคม 1938

หลังการเปิด “โต๊ะเจรจา” ระหว่างผู้แทนของรัฐบาลไทยกับตัวแทนของกลุ่มบีอาร์เอ็น-โคออดิเนต (BRN-Coordinate) โดยมีผู้แทนของรัฐบาลมาเลเซียหนึ่งเป็นประธานในการประชุมที่กรุงกัวลาลัมเปอร์เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556 แล้ว ก็เริ่มมีการกล่าวถึงการจัดตั้งเขตปกครองตนเองขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้มากขึ้น และขณะเดียวกันนายนาจิบ ราซัค นายกรัฐมนตรีมาเลเซียก็ออกมาเสนอความคิดว่า ชาวมุสลิมในไทย ฟิลิปปินส์ และเมียนมาร์ ควรจะยกเลิกความคิดในการจัดตั้งรัฐอิสระ และยอมรับการอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐเดิม แต่ขณะเดียวกันก็สนับสนุนให้มีการจัดตั้งเขตปกครองตนเองของชาวมุสลิมขึ้นในประเทศเหล่านี้

หลังจากการนำเสนอของนายกรัฐมนตรีมาเลเซียในเรื่องของการจัดตั้ง

เขตปกครองตนเองแล้ว ก็มีท่าทีว่าผู้แทนของรัฐบาลไทยจะตอบรับกับแนวทางดังกล่าว หรือในอีกด้านหนึ่งก็มีเสียงพูดกันมากขึ้นว่า หากการเจรจาสันติภาพสิ้นสุดลงได้จริง ก็อาจจะมีการจัดตั้งเขตปกครองตนเองขึ้นในพื้นที่สามจังหวัด และหวังว่าข้อเสนอของเขตปกครองเช่นนี้จะได้รับการตอบรับจนทำให้กลุ่มก่อความไม่สงบยอมที่จะยุติการก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่

ประเด็นเช่นนี้น่าสนใจอย่างมาก เพราะถ้ารัฐบาลไทยตัดสินใจว่าในที่สุดของการเจรจานั้น รัฐบาลจะยอมให้มีการจัดตั้งเขตปกครองตนเองขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และแนวคิดนี้ในสถานการณ์ปัจจุบันจะเกิดจากแรงผลักดันของรัฐบาลมาเลเซีย มากกว่าจะเกิดจากกระบวนการคิดทางยุทธศาสตร์ของรัฐบาลไทย

ในทางยุทธศาสตร์ ถ้ารัฐบาลไทยยอมรับการจัดตั้งเขตปกครองตนเองเป็นแนวทางแก้ปัญหาความรุนแรงแล้ว ก็แทบไม่มีความจำเป็นที่จะต้องให้รัฐบาลมาเลเซียเข้ามาเป็น “ผู้ชี้หน้า” ในทางความคิดแต่อย่างใด เพราะหากสำรวจการผลักดันความคิดในเรื่องนี้ อาจจะต้องยอมรับว่าประเด็นดังกล่าวไม่ใช่เรื่องใหม่แต่อย่างใด และหากไม่จำเป็นต้องย้อนเวลากลับสู่การต่อสู้ของขบวนการทางการเมืองในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในอดีต ที่ก็มีเสียงเรียกร้องให้มีการจัดรูปแบบการปกครองตนเองเกิดขึ้นมาเป็นระยะ อีกทั้งความพยายามของรัฐบาลในการจัดการกับความรุนแรงหลังจากเหตุการณ์การปล้นปืนในคืนวันที่ 4 มกราคม 2547 นั้น ก็มีความพยายามในการเสนอให้พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเขตปกครองตนเองเกิดขึ้นมาโดยตลอดเช่นกัน ยิ่งในวงวิชาการแล้ว อาจกล่าวได้ว่าตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา มีการพูดคุยและประชุมในประเด็นดังกล่าวอยู่หลายครั้ง แต่ก็ดูจะเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยจะได้รับการถูกผลักดันอย่างจริงจังเท่าใดนัก แนวคิดนี้จึงดูจะปรากฏอยู่ในเวทีสัมมนามากกว่าจะอยู่ในเวทีสาธารณะ

ถ้าเรายังจำกันได้ ผู้นำไทยยุคปัจจุบันที่พยายามนำเสนอแนวคิดของเขตปกครองตนเองมาโดยตลอดก็คือ พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ ข้อเสนอทางความคิดเรื่อง “นครรัฐปัตตานี” หรือในเชิงภาพลักษณ์ทางภาษาก็คือ “ดอกไม้หลากสี” ที่ปัตตานี ซึ่งตอนที่ พล.อ. ชวลิต นำเสนอนั้น ดูเหมือนเขาจะได้รับ “ก๊อนอิฐ” มากกว่า “ดอกไม้”... พล.อ. ชวลิต ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักจากกรณีนี้ จนทำให้แนวคิด “ดอกไม้หลากสี” จมหายไปกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ภาคใต้ แล้วเรื่องราวของ “นครรัฐปัตตานี” ก็กลายเป็นคลื่นกระทบ-

ฝั่ง...หายไป !

น่าเสียดายว่า การวิพากษ์วิจารณ์แนวคิด “ดอกไม้หลากสี” ที่ปัตตานีของ พล.อ. ชวลิต นั้น ไม่ได้มีการนำเสนอข้อโต้แย้งทางวิชาการว่า ประเทศไทยควรจะรับแนวคิดเรื่องเขตปกครองตนเองในสถานการณ์ปัจจุบันอย่างไรหรือไม่ ต้องเน้นถึงคำว่า “สถานการณ์ปัจจุบัน” เพราะการถกเถียงนี้ไม่ได้เกิดขึ้นในยุครัฐบาลสยามกับข้อเรียกร้องของผู้นำมุสลิมอย่างหะยี สุลหลงในอดีต แต่ต้องตระหนักว่า ในสถานการณ์ความรุนแรงปัจจุบันนั้น ประเทศไทยจะตอบสนองต่อแนวคิดเช่นนี้อย่างไร ซึ่งก็ไม่มีคำตอบชัดเจนว่า นับจากเหตุรุนแรงในปี 2547 เป็นต้นมานั้น “วงใน” ของรัฐบาลกรุงเทพฯ ทุกรัฐบาลเคยถกแถลงประเด็นเช่นนี้อย่างจริงจังจังมากน้อยเพียงใด หรือจะใช้วิธีที่รัฐบาลและวงราชการไทยคุ้นเคยก็คือ “ซุกใต้พรม” ก่อน จนกว่าเรื่องนี้จะปะทุเป็นปัญหาขึ้น

จนกระทั่งเกิดการเลือกตั้งขึ้นในเดือนกรกฎาคม 2554 พรรคเพื่อไทย ได้มีการนำเสนอเรื่องเขตปกครองตนเองเป็นนโยบายของพรรคในการแก้ปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่แม้พรรคเพื่อไทยจะไม่ได้ผู้แทนจากจังหวัดดังกล่าวเลย แต่พรรคเพื่อไทยก็ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุด และนำไปสู่การเป็นรัฐบาลในเวลาต่อมา ซึ่งก็น่าเสียดายอีกครั้งหนึ่งที่แม้พรรคได้เป็นรัฐบาล แต่ก็มิได้หยิบเอานโยบายดังกล่าวขึ้นมาพิจารณาอย่างจริงจังเท่าใด หากกลับเสนอว่า เมื่อพรรคไม่ได้ผู้แทนฯ จากพื้นที่ดังกล่าว จึงเสมือนกับนโยบายของเขตปกครองตนเองตกไปโดยปริยาย และก็ไม่มีกรกล่าวถึงนโยบายเช่นนี้อีกเลย

น่าคิดว่าเมื่อพรรคเพื่อไทยเป็นรัฐบาลและหยิบเอาเรื่องนี้มาเป็นประเด็น โดยเปิดเวทีและผลักดันให้มีการศึกษาเรื่องนี้อย่างจริงจัง และเมื่อมีความพร้อมทางความคิดแล้ว ก็สามารถนำเอาเรื่องนี้มาเป็นการเปิดประเด็นทางการเมือง ซึ่งอาจจะเป็นเสมือนกับเปิด “การรุกรูททางการเมือง” ด้วยการที่รัฐบาลไทยนำเสนอแนวคิดที่อาจจะตอบสนองต่อความต้องการทางการเมืองของผู้นำและผู้คนในพื้นที่ และหวังว่าการตอบสนองเช่นนี้จะ เป็นเครื่องมือเพื่อลดทอนความรุนแรงจากกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ อีกทั้งยังทำให้เกิดภาพลักษณ์เชิงบวกว่า รัฐบาลกรุงเทพฯ พร้อมที่จะเปิดพื้นที่ทางการเมืองใหม่เพื่อที่จะนำไปสู่การจัดตั้งเขตปกครองตนเอง และขณะเดียวกันก็ต้องหาหลักประกันสำหรับพี่น้องชาวพุทธทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ ความมั่นคง และสังคมให้สามารถมีชีวิตอยู่ได้อย่างปกติในเขตปกครองใหม่นี้

แต่ในที่สุดด้วยเงื่อนไขทางการเมืองในระดับสูงบางประการ ประกอบกับข้อจำกัดที่มองว่ารัฐไทยเป็น “รัฐเดี่ยว” ในรัฐธรรมนูญ การจะนำเสนอถึงเขตปกครองตนเองในเชิงนโยบายอาจจะกลายเป็นความผิดในรัฐธรรมนูญได้ไม่ยากนัก อีกทั้งรัฐบาลเพื่อไทยที่รับตำแหน่งหลังจากการเลือกตั้ง 2554 ดูจะมีทิศทางหลักด้วยการประคับประคองตัวเองในนโยบายความมั่นคง มากกว่าจะมีความคิดริเริ่มอะไรใหม่ เพราะด้านหนึ่งเกรงว่าข้อเสนอเชิงนโยบายเช่นนี้อาจจะถูกต่อต้านจากฝ่ายอนุรักษ์นิยม และอีกด้านหนึ่งก็เกรงว่านโยบายความมั่นคงใหม่เช่น ข้อเสนอเรื่องเขตปกครองตนเองในภาคใต้มีความละเอียดอ่อนและอาจจะกลายเป็น “ชนวนการเมือง” ที่ทำให้รัฐบาลต้องเผชิญกับวิกฤตได้ไม่ยากนัก ดังนั้นสิ่งที่เกิดขึ้นจึงไม่แตกต่างจากแนวคิดเรื่อง “ดอกไม้หลากสี” ของ พล.อ.ชวลิต ก็คือ ในที่สุดเรื่องเชิงนโยบายเช่นนี้ก็จางหายไป ไม่ได้มีการหยิบยกขึ้นมาเพื่อใช้เป็นนโยบายของรัฐบาลในการขับเคลื่อน เพื่อหวังว่าจะเป็น การเปิดการรุกทางการเมืองแต่อย่างใด

ในอีกด้านหนึ่ง แม้จะมีการถกแถลงในหลายเวที และถือเป็นข้อเสนอในระดับเบื้องต้นก็คือ เป็นไปได้หรือไม่ที่จะมีการนำเอาตัวแบบของการเลือกตั้งผู้บริหารเมืองโดยตรงเช่นตัวแบบของการเลือกตั้งผู้ว่ากรุงเทพมหานคร หรือการเลือกผู้บริหารเมืองพัทยา มาใช้ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ก็ยังเป็นเช่นเดียวกับข้อเสนออื่นๆ แม้จะมีการถกแถลงถึงแนวทางเหล่านี้ แต่ก็ไม่ได้มีความชัดเจนว่า รัฐบาลกรุงเทพฯ จะตัดสินใจสุดท้ายอย่างไร เพราะประเด็นนี้มีความละเอียดอ่อนอยู่ในตัวเองพอสมควร

เมื่อข้อเสนอทางความคิดต่างๆ เหล่านี้ไม่มีความก้าวหน้า ข้อถกแถลงจึงมักวนเวียนอยู่กับเรื่องของการกระจายอำนาจในบริบทของการปกครองท้องถิ่น หรืออีกนัยหนึ่งก็วนอยู่กับเรื่องขององค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และก็ดูจะไม่ได้ไปไกลเกินกว่านั้น ขณะเดียวกันก็ไม่ได้มีความชัดเจนว่า รัฐบาลกรุงเทพฯ จะสร้างแนวคิดใหม่ในฐานะของจุดขายเชิงนโยบายทางการเมืองในเรื่องของรูปแบบการปกครองอย่างไรหรือไม่ ซึ่งก็กลายเป็นการตอกย้ำถึงความชัดเจนในอีกแบบหนึ่งว่า เมื่อไม่มีคำตอบใหม่ก็เท่ากับทุกอย่างต้องดำเนินไปในกรอบเก่า และใช้องค์กรเดิมที่มีอยู่แล้วขับเคลื่อนนโยบายตามปกติ

แต่เมื่อมีข้อเสนอจากนายกรัฐมนตรียมาเลเซียเกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่ง

อาจเปรียบเทียบได้กับผลงานที่ดูจะถูกถือว่่าเป็น “ความสำเร็จ” ขึ้นสำาคัญใน
ฐานะของการเป็นคนกลางที่ทำให้เกิดเขตปกครองตนเองขึ้นในมินดาเนาภาคใต้
ของฟิลิปปินส์ ผลงานของมาเลเซียดังกล่าวได้กลายเป็น “ตัวแบบ” ที่รัฐบาล
มาเลเซียกำลังเสนอขายให้แก่รัฐบาลไทย และขณะเดียวกันก็เป็น “ความ-
ท้าทาย” อย่างมากกับรัฐบาลกรุงเทพฯ ว่าจะตัดสินใจในประเด็นเช่นนี้อย่างไร
เพราะการเสนอของมาเลเซียเท่ากับเป็นเสมือนกับการ “เปิดการรุกทางการ-
เมือง” กับรัฐบาลไทย ซึ่งเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า ประเด็นนี้เป็นเรื่องที่ถูกซุก
ไว้ใต้พรมความมั่นคงไทยมาโดยตลอด ผู้นำไทยไม่ว่าจะมาจากกลุ่มใดพรรคใด
ก็จะพยายามคงสภาพและรูปแบบการปกครองเก่าไว้ให้นานที่สุด มากกว่าที่
จะคิดถึงรูปแบบใหม่หรือการแสวงหาคำตอบใหม่

ข้อเสนอในการจัดตั้งเขตปกครองตนเองในภาคใต้ไทยของมาเลเซีย
ทำให้รัฐบาลดูจะกลายเป็น “เด็กอ่อนหัด” ในการบริหารจัดการความมั่นคง
ของตนเองเป็นอย่างยิ่ง หรือไม่ก็เป็น “เด็กน้อย” ที่ดูจะไม่ประสีประสาใน
ทางยุทธศาสตร์อย่างยิ่ง จนถึงกับต้องให้รัฐบาลมาเลเซียมาชี้แนะ และในขณะ
เดียวกันมาเลเซียก็ทำตัวเป็นฐานที่มั่นสำาคัญให้แก่ขบวนการก่อความไม่สงบใน
ภาคใต้ไทยมาโดยตลอด... ไม่น่าเชื่อ สยามในศตวรรษที่ 21 อ่อนหัดในทาง
ยุทธศาสตร์ได้ถึงเพียงนี้ ทั้งที่ในการยุติสงครามภายในระหว่างรัฐบาลมาเลเซีย
กับพรรคคอมมิวนิสต์มลายานั้นดำเนินการโดยฝ่ายไทย โดยเฉพาะปัจจัยของ
ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำทหารอย่าง พล.อ.ชวลิต กับผู้นำคอมมิวนิสต์อย่าง
จินเปง... ทำให้วันนี้อดคิดถึงความสำเร็จของวันวานเช่นนั้นไม่ได้ !

ในขณะเดียวกัน การเจรจาที่เกิดขึ้นก็ดูจะมีแนวโน้มไปในทิศทางของ
การจัดตั้งเขตปกครองตนเอง ซึ่งถ้าคำตอบสุดท้ายของการเจรจาเป็นไปในทิศทาง
เช่นนั้นแล้ว ทำไมรัฐบาลไทยไม่เชิงเป็น “ผู้ริเริ่มทางยุทธศาสตร์” ด้วยการ
เสนอประเด็นเช่นนี้ไปก่อน หรือกล่าวอีกด้านหนึ่งก็คือ รัฐบาลกรุงเทพฯ ควร
“ชิงการนำ” ด้วยการผลักดันข้อเสนอดังกล่าวออกไปในเวทีสาธารณะ ไม่ใช่ปล่อยให้
ให้การเจรจาที่เกิดขึ้นอยู่ภายใต้การควบคุมทิศทางจากมาเลเซีย จนการเจรจาที่
เกิดขึ้น ฝ่ายไทยตกอยู่ในฐานะของการเป็น “ฝ่ายรับ” ไปเรื่อยๆ จนถึงวันนี้
ก็มองไม่เห็นว่่า รัฐบาลกรุงเทพฯ จะเปิดเกมรุกบนโต๊ะเจรจาได้อย่างไร หรือ
ยิ่งเป็นเกมรุกในโลกไซเบอร์ก็ยิ่งมองไม่เห็น ทั้งที่การรุกทางการเมืองของกลุ่ม
ผู้ก่อความไม่สงบกำลังอาศัยแนวรบในสื่อสังคมเป็นการเปิดเกมอย่างได้ผล

คู่ขนานกับโต๊ะเจรจาที่มาเลเซียก็คือ สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ก็ดูจะทวีมากขึ้น สภาพเช่นนี้กำลังบอกแก่เราว่า สถานะของรัฐบาลกรุงเทพฯ ไม่ใช่ตกอยู่ในสภาพของการเป็น “ฝ่ายรับ” อย่างธรรมดาๆ เสียแล้ว ความน่ากังวลคือ รัฐบาลกำลังเป็น “ฝ่ายรับทางยุทธศาสตร์” ซึ่งแน่นอนว่าการต้องตั้งรับทางยุทธศาสตร์ไปเรื่องนั้น ย่อมจะมีนัยอย่างสำคัญต่อความเป็นไปในอนาคตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

แต่ไม่ว่าสถานะทั้งทางการเมืองและภูมิศาสตร์ของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในวันข้างหน้าจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม สิ่งที่จะต้องคิดคำนึงเสมอก็คือ รัฐบาลจะทำอะไรกับชีวิตของผู้คนที่นั่นในอนาคตของความเปลี่ยนแปลงก็ได้แต่หวังว่าเรื่องนี้จะไม่ซ้ารอยประวัติศาสตร์แห่งการถอนตัวอันเจ็บปวดของฝรั่งเศสจากอัลจีเรียเท่านั้นเอง !

❖ ข้อคิดจากอินโดนีเซียถึงไทย ❖

“เมื่อใดก็ตามที่เรา รู้คำตอบ
พวกเขา ก็จะเปลี่ยนคำถาม”

นักเขียนนิรนาม

กล่าวนำ

หลังจากการเปิดทิศทางใหม่ของรัฐบาลนายกรัฐมนตรียิ่งลักษณ์ ชินวัตร ด้วยการเปิดการลงนามระหว่างเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) ในฐานะตัวแทนของรัฐบาลไทย กับนายฮัสซัน ตอยิบ ในฐานะตัวแทนของกลุ่มบีอาร์เอ็น-โคออร์ดิเนต (BRN-C) เพื่อเริ่มต้น “กระบวนการสันติภาพ” ระหว่างรัฐบาลไทยกับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีรัฐบาลมาเลเซียทำหน้าที่เป็น “คนกลาง” (หรือในฐานะ “facilitator”) เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556 ที่ผ่านมา

ดังนั้นหลังจากการลงนามดังกล่าวเกิดขึ้นก็มีคำถามสำคัญประการหนึ่งตามมาก็คือ ถ้าสงครามนี้จะยุติลงได้จริง อนาคตของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จะเป็นอย่างไร... ถ้าเราลองคิดในแบบของจินตนาการด้วยการสร้าง “ตัวแบบจำลอง” แล้ว เราอาจจะเห็นภาคใต้ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งในที่สุดแล้ว เราอาจจะยังตอบจริงๆ ไม่ได้ว่า ในท้ายที่สุด อนาคตของพื้นที่ดังกล่าวจะอยู่ในแบบใด

แต่อย่างน้อยตัวแบบจากการยุติปัญหาด้วยกระบวนการเจรจาในประเทศต่างๆ ก็อาจทำให้ข้อคิดแก่พวกเราในสังคมไทยได้ไม่มากนักน้อย อย่างไรก็ตามตัวแบบที่จะทดลองนำเสนอนี้ อาจจะไม่ลงไปสู่รายละเอียดของเหตุการณ์ดังกล่าวโดยตรง แต่จะนำเสนอในรูปแบบของตัวแบบเป็นสำคัญ

ดังนั้น ถ้าเราลองจินตนาการ เราอาจจะทดลองพิจารณาถึง 2 ตัวแบบจำลองสำหรับภาคใต้ไทยได้ดังต่อไปนี้

ตัวแบบที่ 1 : ตีมอร์ตะวันออก

ติมอร์ตะวันออกดูจะเป็นตัวแบบในอุดมคติของบรรดานักเรียกร้องเอกราชทั้งหลาย เพราะเป็นตัวแบบที่บ่งบอกถึงความสำเร็จในการแยกตัวออกจากการปกครองของรัฐเดิม และนำไปสู่การจัดตั้ง “รัฐเอกราชใหม่” ที่เป็นของชนพื้นเมือง

เรื่องราวทั้งหมดเริ่มต้นจากจุดประกายของสงครามเรียกร้องเอกราชในเดือนสิงหาคม 2518 โดยกลุ่ม “เฟรติลิน” (Fretilin) ซึ่งเป็นกลุ่มการเมืองปีกซ้ายในการเรียกร้องเอกราชได้รับชัยชนะในการต่อสู้กับกลุ่มอนุรักษนิยมที่ยังต้องการคงอยู่กับรัฐอินโดนีเซียต่อไป แต่ด้วยจากผลของชัยชนะดังกล่าวซึ่งยังอยู่ในบริบทของยุคสงครามเย็น รัฐบาลอินโดนีเซียจึงกลัวทั้งในเรื่องของการขยายตัวของฝ่ายซ้าย และการต้องสูญเสียติมอร์ตะวันออกให้แก่กลุ่มเรียกร้องเอกราช รัฐบาลจากรัฐบาลจึงใช้วิธีการในทางลับสนับสนุนกำลังพลอาสาสมัครให้รุกเข้าไปในติมอร์ตะวันออกในเดือนกันยายนของปีดังกล่าว สถานการณ์เช่นนี้ทำให้กลุ่มเฟรติลินตัดสินใจประกาศเอกราชในวันที่ 28 พฤศจิกายน 2518 แต่พอล่วงเข้าเดือนธันวาคม รัฐบาลอินโดนีเซียก็ใช้กำลังส่งทางอากาศบุกเข้ายึดเมืองดิลี ซึ่งเป็นเมืองหลวงของติมอร์

แม้สหประชาชาติจะประณามการกระทำดังกล่าวและเรียกร้องให้รัฐบาลอินโดนีเซียถอนกำลังออกจากติมอร์ แต่ก็ดูจะเห็นที่รับรู้กันในทางปิดว่า การส่งกำลังเข้ายึดติมอร์นั้น ได้รับความสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย ซึ่งอาจจะมาจากปัญหาความกลัวต่อการขยายตัวของกลุ่มการเมืองฝ่ายซ้ายในติมอร์ และในเดือนกรกฎาคม 2519 รัฐบาลอินโดนีเซียก็ประกาศผนวกติมอร์ตะวันออกเข้าเป็นจังหวัดที่ 27 ของประเทศ... แล้วสงครามก่อความไม่สงบของขบวนการเรียกร้องเอกราชก็ดำเนินต่อไปจากฐานที่มั่นในป่าเขา

สงครามต่อต้านการก่อความไม่สงบของรัฐบาลจากรัฐบาลดำเนินไปอย่าง

รุนแรง ซึ่งส่งผลให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในวงกว้าง พร้อมๆ กับการขยายตัวของความอดอยากในหมู่ประชาชน มีตัวเลขประมาณการว่าผู้คนล้มตายจากความอดอยากเป็นจำนวนถึง 100,000 คน จากตัวเลขของประชากรทั้งหมด 650,000 คน หรือกล่าวได้ว่าคนตายจากความหิวโหยเป็นจำนวนประมาณ 1 ใน 6 ของจำนวนประชากรติมอร์ตะวันออก

แต่เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในภูมิภาคในปี 2540 รัฐบาลอินโดนีเซียซึ่งได้รับผลกระทบโดยตรงจากปัญหาดังกล่าว จึงไม่อาจทนต่อแรงกดดันของประชาคมระหว่างประเทศที่จะต้องเปิดให้มีการลงประชามติของประชาชนติมอร์ ที่จะต้องตัดสินใจว่าจะอยู่กับอินโดนีเซียต่อไป หรือจะแยกตัวออกเป็นประเทศเอกราชใหม่

ผลของคำตอบที่ชัดเจนก็คือ การตัดสินใจแยกออกเพื่อจัดตั้งประเทศใหม่ ความสำเร็จของกรณีนี้เห็นได้ชัดว่า รัฐมหาอำนาจและองค์การระหว่างประเทศมีบทบาทอย่างมากในการสนับสนุนต่อการเรียกร้องเอกราชของชาวติมอร์ และเห็นได้ชัดอีกว่า ในช่วงหนึ่งผลประโยชน์ของรัฐมหาอำนาจจะสนับสนุนรัฐบาลอินโดนีเซียในติมอร์ แต่เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไปในยุคหลังสงครามเย็น ความกลัวเรื่องคอมมิวนิสต์ลดลง พวกเขา ก็พร้อมจะหันไปสนับสนุนขบวนการเรียกร้องเอกราช ซึ่งเป็นกลุ่มการเมืองปีกซ้ายได้ไม่ยากนัก ประกอบกับปฏิบัติการทางทหารของกองทัพอินโดนีเซียในติมอร์ ก็กลายเป็นผลลบต่อสถานะของรัฐบาลจากรัฐตัวเอง เพราะมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวาง จนยากที่รัฐบาลอินโดนีเซียจะแสวงหาความสนับสนุนจากเวทีระหว่างประเทศต่อการดำรงอำนาจของตนไว้ในติมอร์ต่อไป

ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องน่าประหลาดใจเท่าใดนักที่หลังจากการได้รับเอกราชของติมอร์ตะวันออกแล้ว บรรดานักเรียกร้องเอกราชที่ต้องการจัดตั้งประเทศของตนเองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีความหวังอย่างมากว่า พวกเขาจะมีโอกาสจัดตั้งประเทศใหม่ขึ้นอีกในภูมิภาค และอย่างน้อยการต่อสู้ของชาวติมอร์ตะวันออกก็เป็นตัวอย่างของความสำเร็จที่แม้รัฐบาลทหารของประธานาธิบดีซูฮาร์โตที่มีความเข้มแข็งและดำรงอยู่ในอำนาจอย่างยาวนานในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ยังต้องพ่ายแพ้ และในท้ายที่สุดก็ยอมปล่อยให้ติมอร์ตะวันออกกลายเป็นประเทศใหม่

เอกราชของติมอร์ตะวันออกจึงกลายเป็นประกายความหวังไม่ว่าจะกับ

ขบวนการเรียกร้องเอกราชในอาจะห์ของอินโดนีเซีย ในมินดาเนาภาคใต้ของฟิลิปปินส์ หรือแม้กระทั่งในกรณีจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยเองก็คงไม่ผิดอะไรนัก

ตัวแบบที่ 2 : อาจะห์

ถ้าเปรียบเทียบกับรัฐบาลอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว รัฐบาลอินโดนีเซียอาจจะโชคร้ายที่ต้องเผชิญกับขบวนการเรียกร้องเอกราชที่มีความเข้มแข็ง ไม่ว่าจะเป็นในกรณีของติมอร์ตะวันออก หรือในกรณีของอาจะห์ก็ตาม ซึ่งว่าที่จริงก็มีขบวนการอื่นๆ อีกด้วย แต่หากพิจารณาเฉพาะในส่วนของอาจะห์ก็จะพบว่า “ขบวนการอาจะห์เสรี” หรือที่รู้จักกันในชื่อทั่วไปว่า “GAM” (Gerakkan Aceh Merdeka) เป็นหนึ่งขบวนการติดอาวุธที่ดำเนินการเรียกร้องเอกราชด้วยมาตรการที่เข้มแข็งมาโดยตลอด และถือกันว่าเป็นขบวนการก่อความไม่สงบที่มีความเข้มแข็งในทางการทหารในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคหลังสงครามคอมมิวนิสต์ในภูมิภาค

แต่ด้านหนึ่งผลสะท้อนจากความเปลี่ยนแปลงของการเมืองอินโดนีเซียที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้นหลังจากการล่มสลายของ “ระบอบทหาร” ซึ่งได้รับผลกระทบโดยตรงจากวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลอย่างมากให้เกิดการเริ่มต้นของระยะเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย ที่ซึ่งในด้านหนึ่งก็ก่อให้เกิดการยอมที่จะให้มีการลงประชามติในกรณีของติมอร์ตะวันออก และก็ทำให้หลายคนเกิดความหวังว่าการเมืองใหม่ของอินโดนีเซียจะเป็นปัจจัยที่นำสันติภาพมาสู่อาจะห์ด้วย สภาพเช่นนี้จึงเป็นความหวังสำหรับหลายๆ คนที่ต้องการเห็นการกำเนิดของ “กระบวนการสันติภาพ” ในอาจะห์

ในภาพเบื้องหลังของกระบวนการสันติภาพในอาจะห์นั้น เราอาจจะต้องให้เครดิตแก่หลายๆ บุคคล โดยเฉพาะสำหรับด้านรัฐบาลอินโดนีเซีย คงจะต้องยกย่องประธานาธิบดีซูซีโล บัมบัง ยูโตโยโน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนผลักดันอย่างสำคัญให้เกิดการริเริ่มพูดคุยเพื่อการสร้างสันติภาพในอาจะห์ เขาไม่เพียงแค่นี้เป็นตัวแทนทหาร “สายพิราบ” ในกองทัพอินโดนีเซียเท่านั้น หากแต่เขายังเป็นตัวแทนของการเมือง “ปีกพิราบ” ที่ต้องการแสวงหาหนทางของการยุติสงครามด้วยการเจรจา และในกรณีเช่นนี้เขาไม่เพียงแค่นี้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งประธานาธิบดี หากแต่เขายังได้รับเลือกตั้งด้วยการชนะขาดในอาจะห์อีกด้วย และในสายตาของโลกตะวันตก เขาเป็นตัวแทนของกระบวนการสร้าง

ประชาธิปไตยของอินโดนีเซีย

ประธานาธิบดียูโตโยโนอาจจะโชคดีในอีกส่วนหนึ่งที่เขาได้รองประธานาธิบดีซูฮาร์โตเข้ามาเป็นผู้ร่วมงาน เพราะซูฮาร์โตเคยเป็น “คนกลาง” ในการเจรจาเพื่อสร้างสันติภาพในโบโซ ซึ่งเมื่อต้องเข้ามารับการฝึกในกรณีของอาเจห์ เขาก็มีความหวังว่าการเจรจาจะเป็นหนทางสำคัญของการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นได้จริงในอาเจห์ นอกจากนี้เขายังได้คนภายนอกอย่างยูฮา คริสเตียน-เซ็น ชาวฟินแลนด์ นักวิชาการด้านภาษาศาสตร์ที่มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องของภาษา วัฒนธรรม ประเพณี และสังคมของอินโดนีเซีย เข้ามาร่วมเป็น “ผู้ประสานงาน” ของการติดต่อบริหารหว่างรัฐบาลอินโดนีเซียกับขบวนการอาเจห์เสรีด้วย

นอกจากเงื่อนไขของสถานการณ์ทางการเมืองชุดใหม่ของอินโดนีเซียที่เปิดโอกาสให้กระบวนการสันติภาพขยับตัวได้มากขึ้นแล้ว สถานการณ์ทางสังคมอันเป็นผลจากการทำลายของพายุซินามิในช่วงปลายปี 2547 ก็เป็นอีกปัจจัยสำคัญ เพราะทั้งรัฐบาลอินโดนีเซียและขบวนการอาเจห์เสรีต่างเห็นพ้องต้องกันว่าถึงเวลาที่จะต้องยุติการสู้รบกัน และหาหนทางที่จะช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับภัยพิบัติก่อน ประกอบกับเสียงเรียกร้องของประชาชนในพื้นที่ที่มีความสำคัญ พวกเขาจะเหนื่อยหน่ายกับสภาพของสงครามและการสู้รบที่มองไม่เห็นอนาคต... ประชาชนเริ่มเรียกร้องหาสันติภาพมากขึ้นเรื่อยๆ และเมื่อพวกเขาถูกซ้ำเติมด้วยคลื่นยักษ์ซินามิแล้ว ประชาชนก็ต้องการสันติภาพมากกว่าอย่างอื่นฯ โดยหวังว่าสันติภาพจะเป็นเงื่อนไขในการสร้างและพัฒนาอาเจห์ในยุคหลังซินามิ

ในที่สุดผู้แทนของรัฐบาลอินโดนีเซียและผู้แทนของขบวนการอาเจห์เสรีก็เดินทางสู่ฟินแลนด์ โดยมีประธานาธิบดีฟินแลนด์ มาร์ติ อหะดีซาร์ เป็นผู้ให้การสนับสนุนหรือเป็น “คนกลาง” ของการพูดคุย นอกจากนี้เขายังเป็นผู้ที่มีทักษะในการเจรจา และเป็นที่ยอมรับกันว่า เขามีบทบาทอย่างมากในการไกล่เกลี่ยหลายๆ ข้อพิพาทในแอฟริกาและยุโรป ฉะนั้นเมื่อได้รับการติดต่อประธานาธิบดีฟินแลนด์จึงทำหน้าที่เป็น “ผู้อำนวยความสะดวก” (หรือเป็น “facilitator”) ในการพูดคุยที่จะเกิดขึ้นในอนาคต... แน่ใจว่าการพูดคุยเกิดขึ้นครั้งแรกแล้วครั้งแล้ว จนในที่สุดขบวนการอาเจห์เสรีก็ประกาศถอนข้อเรียกร้องเรื่องเอกราช และรับข้อเสนอดำเนินเขตปกครองตนเองพิเศษในเดือนกรกฎาคม 2548 และต่อมาในเดือนสิงหาคมของปีเดียวกันนี้ รัฐบาลอินโดนีเซียและผู้แทน

ของขบวนการอาเจาะห์เสรีก็ลงนามในบันทึกความเข้าใจร่วมกัน (หรือ “เอ็มโอ-ยู”) ในการยุติความรุนแรงในอาเจาะห์

กรณีของอาเจาะห์ไม่ได้จบลงด้วยชัยชนะของขบวนการเรียกร้องเอกราชแบบติมอร์ตะวันออก แต่อาเจาะห์ได้รับการรับรองสถานะของการเป็นเขตปกครองตนเอง โดยได้มีการจัดแบ่งผลประโยชน์ใหม่ระหว่างรัฐบาลจากรัฐบาลกับรัฐบาลท้องถิ่นที่อาเจาะห์ และอาเจาะห์ยังคงดำรงอยู่ในฐานะส่วนหนึ่งของรัฐอินโดนีเซีย ในขณะที่ติมอร์กลายเป็นประเทศใหม่

บทเรียนจากอินโดนีเซีย

ทั้งกรณีของติมอร์และอาเจาะห์ล้วนเกิดขึ้นภายในรัฐของอินโดนีเซีย แต่ก็เกิดผลลัพธ์สุดท้ายแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง แม้เรื่องราวเหล่านี้อาจจะมียุทธศาสตร์ต่างๆ เป็นองค์ประกอบอีกมากมาย แต่อย่างน้อยทั้งสองกรณีจากอินโดนีเซียก็อาจจะเป็นข้อคิดและบทเรียนให้กับกระบวนการสันติภาพในไทยได้บ้าง เพราะไม่มีใครตอบได้ว่าในที่สุดแล้ว กระบวนการนี้ของไทยจะจบลงในรูปแบบใด ?

❖ ท้ายเล่ม ❖

“เปิดการต่อสู้ที่จำเป็นทุกอย่างที่ละชั้นๆ
เท่าที่สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก
ในทีนั้นและในเวลานั้นจะอำนวยให้”

ประธานเหมาเจ๋อตง

24 เมษายน พ.ศ. 2488

เมื่อประเทศต้องเผชิญกับปัญหาภัยคุกคามที่มีรูปลักษณะของการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ สิ่งที่จะต้องตระหนักและต้องการการทำความเข้าใจอย่างมากในเบื้องต้นก็คือ เงื่อนไขของการแพ้ชนะในสงคราม และหากเรายอมรับโดยสภาพการณ์ของการใช้กำลังว่า ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยนั้น มีลักษณะเป็น “สงครามก่อความไม่สงบ” ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของ “สงครามภายใน” หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบเก่าแก่ชนิดหนึ่งของสงครามประเภทนี้ และที่สำคัญก็คือ สงครามภายในที่เป็นสงครามก่อความไม่สงบนั้น มีความเป็น “สงครามการเมือง” มากกว่าจะเป็น “สงครามการทหาร” ในลักษณะ

ของ “สงครามตามแบบ” เช่นที่นักการเมืองและนักการทหารโดยทั่วไปมีความ
คุ้นเคย

หากการต่อสู้เป็นไปในกรอบของความเป็นสงครามตามแบบแล้ว การ
แพ้ชนะถูกตัดสินได้ง่ายจากปัจจัยของความเหนือกว่าของ “อำนาจการยิง” ดัง-
นั้นจึงไม่แปลกอะไรนักที่เราจะมีคำกล่าวถึงสงครามในรูปแบบเช่นนี้ว่า “พระเจ้า
อยู่ข้างกองทัพที่มีกำลังเหนือกว่า” ซึ่งความเหนือกว่าเช่นนี้ก็คือ ความเหนือกว่า
ของพลังอำนาจทางทหารของประเทศ และความเหนือกว่าในบริบทนี้มีความ
เกี่ยวโยงอยู่กับปัจจัยของพลังอำนาจทางเศรษฐกิจ และขณะเดียวกันก็เกี่ยว-
พันโดยตรงกับพลังอำนาจทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เทคโนโลยีทหาร
สมรรถนะสูง

หากพิจารณาจากอดีตจะพบว่า สงครามในยุคอาณานิคมสะท้อนให้
เห็นอย่างชัดเจนถึงความเหนือกว่าของพลังอำนาจทางทหาร ที่กองทัพของเจ้า-
อาณานิคมมีอาวุธปืนไรเฟิลเป็นเครื่องมือหลักในการต่อสู้กับชนพื้นเมือง หรือใน
บางกรณีกองทัพอาณานิคมยังมีอาวุธปืนกลอีกด้วย อันทำให้ชนพื้นเมืองในแทบ
ทุกพื้นที่ทั่วโลกซึ่งมักจะมีอาวุธประเภทหอก ดาบ เป็นเครื่องมือหลักในการรบ
ต้องพ่ายแพ้ ประกอบกับความเหนือกว่าของพลังอำนาจทางเศรษฐกิจของเจ้า-
อาณานิคม ที่ทำให้พวกเขาสามารถดำรงสภาพการรบได้เป็นระยะเวลาาน โดย
ไม่ถูกทำลายจากเงื่อนไขแบบเก่าของ “สงครามป้อมค่ายประชิด” เมื่อกองทัพ
ของชนพื้นเมืองต้องรบภายใต้ความจำกัดของยุทธโธปกรณ์ (และอาจรวมถึงความ
อ่อนแอของระบบเศรษฐกิจแบบเก่า) แล้ว ก็แทบจะเป็นไปไม่ได้เลยที่กองทัพ
ของชนพื้นเมืองจะสามารถรับมือกับการรุกทางทหารของกองทัพเจ้าอาณานิคมได้

สงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2 ก็สะท้อนภาพเดียวกันที่ชัยชนะเป็นของ
ฝ่ายที่มีอำนาจการยิงที่เหนือกว่า และความเหนือกว่าของพลังอำนาจทางทหาร
นั้น วางอยู่บนรากฐานของพลังอำนาจทางเศรษฐกิจ เพราะหากปราศจากฐานะ
ที่เข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจเช่นในแบบของสหรัฐอเมริกาในสงครามโลกครั้งที่
ที่ 2 หรือในแบบของอังกฤษในสงครามโลกครั้งที่ 1 แล้ว การดำเนินสงคราม
ตามแบบในลักษณะเบ็ดเสร็จย่อมเป็นไปได้ยาก และชัยชนะของเยอรมนีและ
ญี่ปุ่นในช่วงต้นของสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็อาจจะถูกเปลี่ยนเป็นชัยชนะได้ หาก
ระบบเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ไม่เข้มแข็งพอที่จะแบกรับภารกิจสงครามได้ในระยะ
ยาว และความเข้มแข็งถูกแปรเปลี่ยนให้เป็นพลังอำนาจทางทหารที่เป็นรูปธรรม

ได้แก่ การขยายตัวของอุตสาหกรรมทางทหาร ซึ่งนำไปสู่การผลิตยุทธโศปกรณ์ทดแทนต่อการสูญเสียได้อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ญี่ปุ่นและเยอรมนีอยู่ในสภาพตรงกันข้าม ยิ่งช่วงปลายสงครามยิ่งเห็นชัดว่า เศรษฐกิจที่ถูกทำลายจากการโจมตีทางอากาศ ทำให้การผลิตทางทหารต้องหยุดชะงัก และนำไปสู่การสูญสิ้นของพลังทหารอย่างชัดเจนในเวลาต่อมา จนกลายเป็นการแพ้สงครามในที่สุดท้าย

ดังนั้นนักการทหารไทยไม่ควรคิดว่า การรบในภาคใต้เป็นสงครามอาณานิคม หรือเป็นแบบสงครามโลก ที่ความเหนือกว่าของอำนาจการยิงคือชัยชนะ... ชนะเพราะเรามีอำนาจของทหารที่เหนือกว่า ตามทฤษฎีของสงครามตามแบบ

ในสงครามภายในที่เป็นการก่อความไม่สงบนั้นแตกต่างโดยสิ้นเชิง อำนาจการยิงที่เหนือกว่าไม่มีความหมายอะไร เพราะเมื่อสงครามมีความเป็น “สงครามการเมือง” ความเหนือกว่าของพลังอำนาจทางทหารจึงไม่ใช่ปัจจัยชี้ขาดชัยชนะของสงครามแต่อย่างใด สงครามชนิดนี้ดำเนินไปโดยอาศัย “ความเหนือกว่าทางการเมือง” โดยมีประชาชนเป็นฐานหลักของการดำเนินการสงคราม

ตำราการทหารของนักคิดในสำนักที่เชื่อว่า สงครามชี้ขาดด้วยความเหนือกว่าทางการเมืองนั้น ไม่มีอะไรดีกว่าการอ้างถึง “สรรนิพนธ์การทหาร” ของเฮมา-เจอตุ่ง แม้หลายคนอาจจะคิดว่าสาระในตำราดังกล่าวเป็นเรื่องเก่า เพราะเป็นสถานการณ์ต่อสู้กับการบุกของกองทัพญี่ปุ่นและการรบกับกองทัพก๊กมินตั๋งของประธานาธิบดีเจียงไคเช็คในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่หากคิดว่าสาระหลักทางความคิดนั้นไม่มีบริบทของเวลาเป็นข้อจำกัด การพิจารณาถึงคำสอนในตำราการทหารของเฮมาที่ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยแห่งชัยชนะ จึงยังเป็นข้อคิดที่ดีให้แก่ักการทหารในสงครามก่อความไม่สงบของยุคปัจจุบัน

หัวใจการทำสงครามในทฤษฎีของเฮมาก็คือ “สงครามประชาชน” เขากล่าวกับแอนนา หลุยส์ สตรอง ผู้สื่อข่าวชาวอเมริกันในเดือนสิงหาคม 2489 ว่า “สิ่งที่ชี้ขาดแพ้ชนะในสงครามนั้นคือประชาชน หากโซเวียตแบบใหม่อย่างสอง-อย่างไม” คำสัมภาษณ์ครั้งนี้กลายเป็นหนึ่งใน “วรรณคทอง” ของสงครามประชาชนในเวลาต่อมา ว่าที่จริงแล้วคำกล่าวเช่นนี้ก็คือ การตอกย้ำทฤษฎีของเขา ซึ่งหากย้อนกลับไปก่อนหน้านั้น เฮมาได้เคยกล่าวไว้แล้วในเดือนมกราคม 2477 ว่า “สงครามปฏิวัติ คือสงครามของมวลชน มีแต่ระดมมวลชนเท่านั้น จึงจะสามารถดำเนินสงครามได้”

ดังนั้นโดยนิยามในเบื้องต้น เมื่อเงื่อนไขการรบเป็นสงครามประชาชน การเอาชนะ “ความคิดและจิตใจ” ของประชาชนจึงเป็นหัวใจของชัยชนะ และการดำเนินการในประเด็นนี้จึงถูกกำหนดให้ต้องทำการช่วงชิงมวลชน โดยมีหลักการพื้นฐานว่า มวลชนอยู่กับฝ่ายใด ฝ่ายนั้นชนะสงคราม... สัจธรรมของทฤษฎีการสงครามนี้ได้ถูกพิสูจน์แล้วในหลายการสงคราม โดยเฉพาะในสงครามปฏิวัติที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในจีน คิวบา หรือเวียดนาม ล้วนแต่พิสูจน์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างความสนับสนุนของมวลชนกับชัยชนะในสงคราม

ถ้าสงครามเป็นการช่วงชิงมวลชนแล้ว ก็เห็นได้ชัดเจนจากบทเรียนในการดำเนินการของกองทัพแดงในการเข้าหาชาวชนบทในสังคมจีน ทหารของกองทัพแดงถูกกำหนดแนวทางของการปฏิบัติตัวอย่างเข้มงวด กองทัพไม่อนุญาตให้ทหารกระทำการใดๆ ที่จะเป็นการล่วงละเมิดต่อชาวบ้าน เช่น หากต้องการสิ่งของจากชาวบ้านก็ต้องซื้อ ไม่ใช่การบังคับเอาเอง จากการกระทำเช่นนี้ทำให้กองทัพแดงของเหมา “ได้ใจ” ชาวชนอย่างมากมาย และในขณะเดียวกันก็ถือเป็นหลักการสำคัญว่า เดินทางหมู่บ้านใด ให้กองทัพเข้าไปช่วยเหลือชาวบ้านในหมู่บ้านนั้น เป็นต้น

ความแตกต่างอย่างมากมายก็คือ กองทัพของก๊กมินตั๋งจะเป็นตรงกันข้ามเป็นที่กล่าวขานกันอย่างมากมายถึงความไร้วินัยของทหาร และขณะเดียวกันก็กลายเป็นกองทัพที่เข้าไปปลุกฉวยเอาประโยชน์จากชาวบ้านในชนบท ดังนั้นสิ่งที่พบบนสามารถเปรียบเทียบได้ก็คือ กองทัพแดงไปที่ไหน ก็ได้รับการต้อนรับที่นั่น... กองทัพก๊กมินตั๋งไปที่ไหน ก็ได้รับการรังเกียจที่นั่น ฉะนั้น ผลจากสภาพเช่นนี้จึงตอบได้ไม่ยากเลยว่า ประชาชนในชนบทจะยืนอยู่กับกองทัพฝ่ายใด

ในขณะเดียวกัน ความแตกต่างระหว่างกองทัพแดงกับกองทัพโดยทั่วไปก็คือ กองทัพในด้านหนึ่งมีสภาพเป็น “หน่วยโฆษณาการเมือง” ในตัวเอง เพราะเมื่อกองทัพถูกติดอาวุธด้วยความคิดทางการเมืองแล้ว ทหารทั้งหลายจึงไม่ใช่แค่เพียงนักรบเท่านั้น หากแต่พวกเขาถูกทำให้กลายเป็นนักเคลื่อนไหวทางการเมืองไปด้วย ดังนั้น เมื่อกองทัพแดงเข้าไปในพื้นที่ใดก็จะทำหน้าที่ปลุกกระดมทางการเมืองให้มวลชนเข้าร่วมการสงครามของพวกเขา และในขณะเดียวกันพวกเขาก็ทำงานโฆษณาการเมืองไปด้วย ผลที่เกิดขึ้นก็คือ ทำให้กองทัพกลายเป็น “หน่วยทางการเมือง” ไปโดยปริยาย และผลจากการทำงานการเมือง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การเปิดพื้นที่ทางการเมืองด้วยการปลุกกระดมและโฆษณาอย่างต่อเนื่อง

เนื่องนั้น ทำให้มวลชนเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของโลกในการทำสงคราม จนการต่อสู้ที่เกิดขึ้นกลายเป็น “สงครามประชาชน” ในตัวเองไปโดยปริยาย

นอกจากนี้ในการเคลื่อนไหวปลุกกระดมและโฆษณาทางการเมืองในหมู่ชาวนา ทำให้กองทัพแดงสามารถเรียนรู้ถึงความต้องการของชาวนาชนบทจีนอย่างมาก ภายใต้หลักการ “กองทัพต้องคลุกคลีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับมวลชน” ซึ่งเหมาะได้นำเสนอในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2481 นั้น ทำให้กองทัพแดงกลายเป็น “กองทัพประชาชน” และเหมาะเชื่อว่า ด้วยเงื่อนไขของกองทัพเช่นนี้ กองทัพแดงจะเป็นกองทัพที่ข้าศึกไม่อาจเอาชนะได้ในสงครามในชนบทจีน

ในอีกด้านหนึ่งของการโฆษณาทางการเมืองก็คือ “การรุกรทางการเมือง” ในตัวเอง เพราะการโฆษณาที่เกิดขึ้นก็คือ การนำเสนอในสิ่งที่ประชาชนต้องการ ดังจะเห็นได้ว่า การทำงานที่ใกล้ชิดกับมวลชนในชนบทของกองทัพแดง ทำให้พวกเขาเข้าใจถึงปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบท ดังที่เหมาะได้กล่าวว่า การทำงานเช่นนี้ทำให้เข้าใจ “ตั้งแต่ปัญหาที่ดินและการใช้แรงงาน จนถึงปัญหาฟัน ข้าว น้ำมัน เกือบ และปัญหาทั้งปวงอันเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของมวลชน...” (คำกล่าวในเดือนมกราคม พ.ศ. 2477) อันส่งผลให้การเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์จีนสามารถเปิดการรุกรทางการเมืองด้วยการนำเสนอในสิ่งที่เป็นการต้องการของประชาชนในชนบทได้ และสิ่งที่เหมาะได้ชี้ขึ้นำให้กำลังพลของกองทัพแดงดำเนินการก็คือ การทำให้กองทัพเป็น “ตัวแทนผลประโยชน์” ของมวลชนในชนบท

อย่างไรก็ตาม การโฆษณาทางการเมืองและการรุกรทางการเมืองเช่นที่กล่าวแล้วจากบทเรียนของเหมาะในสงครามปฏิวัติจีนนั้น เป็นการดำเนินการในยุคที่โลกยังไม่มีควมก้าวหน้าในการติดต่อสื่อสาร หรือหากกล่าวสำหรับสถานการณ์ปัจจุบันก็คือ เป็นการทำงานการเมืองในยุคที่ยังไม่มีอินเทอร์เน็ต หรือยุคก่อนบรรดาเว็ลด์ไวด์เว็บทั้งหลาย ซึ่งก็เป็นการโฆษณาทางการเมืองที่มีความจำกัดอย่างมาก และการจะหวังผลสะท้อนก็เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลา

แต่ในยุคที่เกิดการปฏิวัติสารสนเทศ และการสื่อสารเป็นระบบไร้สายนั้น การเคลื่อนไหวทางการเมืองเป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้ในขอบเขตที่กว้างขวางขึ้น และขณะเดียวกันการเปิดการรุกรทางการเมืองก็สามารถส่งผลสะท้อนได้มากและรวดเร็ว (อย่างน้อยก็ต่างกับยุคสงครามปฏิวัติของเหมาะอย่างมาก) หรืออาจจะเปรียบเทียบได้กับการกำเนิดและชัยชนะของประชาชนใน “อาหรับ

สปริง” ที่มีรากฐานมาจากการใช้กลไกของสื่อสังคมเป็นเครื่องมือในการต่อสู้
ฉะนั้นหากเราหันกลับมาดูสถานการณ์ของการต่อสู้ทางการเมืองระหว่าง
กลุ่มก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้กับฝ่ายรัฐไทยแล้ว เราจะเห็นได้
ชัดเจนถึงความพยายามในการเปิดพื้นที่ด้วยการโฆษณาทางการเมือง ดังตัวอย่าง
ของคลิปที่กลุ่มติดอาวุธตึกซุ่มโจมตีกำลังของฝ่ายเจ้าหน้าที่ในช่วงกลางปี 2556
เป็นต้น หรือแม้แต่การพยายามนำเสนอข้อเรียกร้องของกลุ่มบีอาร์เอ็น (BRN)
ที่ปรากฏในเว็บไซต์ และถูกเผยแพร่ในที่สาธารณะอย่างกว้างขวางนั้น ก็เป็น
ตัวอย่างที่ชัดเจนของการรุกทางการเมืองต่อรัฐไทย เพราะแม้วันนี้ฝ่ายรัฐบาล
อาจจะปฏิเสธที่จะรับข้อเสนอดังกล่าว แต่ก็ไม่มีความชัดเจนว่า แล้วการรุกกลับ
ของรัฐบาลต่อข้อเสนอ (ไม่ว่าจะเป็น 5 ข้อ หรือ 38 แผ่น หรือคำสัมภาษณ์
ของผู้เจรจา) นั้น จะทำอย่างไร

ดังนั้น ผลที่เกิดขึ้นทำให้เห็นถึงแนวโน้มว่า การเจรจาที่มาเลเซียนั้น ยิ่ง
เจรจายิ่งกลายเป็นการเปิดเวทีให้กลุ่มบีอาร์เอ็นสามารถทำการรุกทางการเมือง
ได้มากขึ้น และรุกได้ทุกครั้งก่อนที่จะมีการเจรจาในแต่ละรอบ หรือกล่าว
อีกนัยหนึ่งก็คือ การเจรจาถูกทำให้เป็น “สงครามการเมือง” ที่อาจจะมียผล
กลายเป็นปัจจัยชี้ขาดการสงครามได้ไม่ยากนัก ฉะนั้นคำถามจึงไม่ใช่จะปล่อย
ให้ “โตะล้ม” หรือไม่ แต่จะทำอย่างไรที่จะทำให้การเจรจาไม่ใช่ความ
พ่ายแพ้ทางการเมืองของรัฐไทย เพราะการเจรจายิ่งกลายเป็นปัจจัยที่ปฏิเสธไม่
ได้แล้วในสถานการณ์ปัจจุบัน และไม่ว่าใครจะมาเป็นรัฐบาลที่กรุงเทพฯ ใน
อนาคตก็จะต้องหันกลับสู่กระบวนการเจรจา เพราะการแพ้ชนะแบบเด็ดขาด
ในทางการทหารของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยังเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นในช่วงระยะเวลาสั้นๆ
ข้างหน้า ดังนั้นอย่างไรเสียการเจรจายิ่งคงเป็นหนึ่งในหนทางที่สำคัญของการ
ยุติสงครามในภาคใต้ไทย !

